

အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုကွန်ရက်
ဆွေးနွေးမှု စာတမ်း အမှတ် ၃

Civil Society Dialogue Network

Discussion Paper No. 3

နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှုများတွင် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ
လုပ်ငန်းစဉ်များ

National Dialogue Processes in
Political Transitions

Katia Papagianni ကာတီးယား ပါပါဂျီယန်းနီ
papagianni@hdcentre.org

ကာတီးယား ပါပါဂျီယန်းနီသည် ဂျနီဗာတွင် အခြေစိုက်သော လူသားချင်း စာနာရေး အပြန်အလှန်ဆွေးနွေးမှုဌာန (Centre for Humanitarian Dialogue - HD Centre) တွင် စေ့စပ် ဖြန့်ဖြူးရေးဆိုင်ရာ ကူညီပံ့ပိုးမှုနှင့် မူဝါဒရေးရာ ညွှန်ကြားရေးမှူးအဖြစ် တာဝန် ထမ်းဆောင်နေပါသည်။ ဤသို့ ထမ်းဆောင်နေစဉ် လိုင်ဘေးရီးယား၊ လစ်ဗျားနှင့် ဖိလစ်ပိုင် အပါအဝင် နိုင်ငံပေါင်းများစွာတွင် စေ့စပ် ဖြန့်ဖြူးရေးလုပ်ငန်းများ၌ ကူညီပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။ HD Centre ၏ ကူညီမှုဖြင့် အမျိုးသား အပြန်အလှန် ဆွေးနွေးပွဲဖြစ်စဉ်များဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူအဖြစ် ယီမင်နိုင်ငံဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့ ကုလသမဂ္ဂ အထူးအကြံပေးပုဂ္ဂိုလ်၏ အဖွဲ့တွင် ပါဝင်ခဲ့သည်။ HD Centre သို့ မရောက်ခင်က ရုရှား၊ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားနှင့် အီရတ်နိုင်ငံတို့တွင်လည်း အလုပ်လုပ်ခဲ့သည်။ အဓိကဆောင်ရွက်သော လုပ်ငန်းများမှာ နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုများ၊ အမျိုးသားတွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များကို အာရုံစိုက်ထားသည်။ နယူးယောက်မြို့ရှိ ကိုလံဘီယာ တက္ကသိုလ်မှ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံ ပါရဂူဘွဲ့ကို ရရှိခဲ့ပြီး ၎င်းတက္ကသိုလ်နှင့် ဂျနီဗာ နိုင်ငံတကာ သုတေသန ဘွဲ့လွန်ကျောင်း (Geneva Graduate Institute for International Studies) တွင် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် နိုင်ငံတော် တည်ဆောက်ရေး ဘာသာရပ်များကို သင်ကြားလျက်ရှိသည်။

ဤစာတမ်းမှာ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုကွန်ရက် (Civil Society Dialogue Network) ၏ လုပ်ငန်းမူဘောင်အတွင်းမှ ထုတ်ဝေပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ပါဝင်သော အချက်များမှာ ဥရောပ ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်မှု ဆက်ဆံရေးအဖွဲ့ European Peacebuilding Liaison Office (EPLO) တစ်ဖွဲ့တည်း၏ တာဝန်ဖြစ်ပြီး ဥရောပ သမဂ္ဂ European Union (EU) ၏ အမြင်ရပ်တည်ချက်များကို မည်သည့် အခြေအနေမျိုးတွင်မျှ ကိုယ်စားပြုသည်ဟု မယူဆနိုင်ပေ။

ဤကောက်နုတ်ချက်စာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားသော အမြင်များမှာ စာရေးသူ၏ အဘော်သက်သက်သာ ဖြစ်ပြီး EPLO အဖွဲ့နှင့် EPLO အဖွဲ့ဝင်ထားသော အဖွဲ့အစည်းများ၏ မူဝါဒနှင့် သဘောထားကို ကိုယ်စားပြုမည် မဟုတ်ပါ။

အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုကွန်ရက်
Civil Society Dialogue Network

အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုကွန်ရက် (CSDN)သည် ဥရောပ သမဂ္ဂ (တည်ငြိမ် အေးချမ်းမှု ဆိုင်ရာ ကိရိယာနည်းလမ်း)မှ ငွေကြေး ထောက်ပံ့ထားသော သုံးနှစ် စီမံကိန်း ဖြစ်သည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အရပ်ဘက် လူ့အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဥရောပ သမဂ္ဂ၏ မူဝါဒ ရေးဆွဲသူများအကြား ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်မှုဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာတွင် ကူညီပံ့ပိုးပေးရန် ဖြစ်သည်။ ဥရောပ ကော်မရှင်နှင့် ဥရောပ ပြင်ပရေးရာ ဝန်ဆောင်မှုအဖွဲ့တို့နှင့် ပူးပေါင်းပြီး ဤလုပ်ငန်းစဉ်အား ဥရောပ ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်မှု ဆက်ဆံရေးရုံး European Peacebuilding Liaison Office (EPLO)မှ စီမံခန့်ခွဲသည်။

CSDNနှင့် ပတ်သက်၍ သတင်းအချက်အလက်များ ပိုမိုသိလိုပါက EPLO အင်တာနက်စာမျက်နှာတွင် ဝင်ရောက် ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

CSDN၏ ဆွေးနွေးမှု စာတမ်းများမှ သက်ဆိုင်ရာ ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်မှု ကိစ္စရပ်များတွင် ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် သုံးသပ် စဉ်းစားနိုင်ခြင်းကို ပိုမိုလှုံ့ဆော်ပေးခြင်းဖြင့် CSDN တစ်ခုလုံးအတွက် တစ်စိတ်တစ်ဒေသမှ ကူညီ ထောက်ပံ့ပေးနိုင်ရန် ရည်ရွယ်သည်။ CSDN အနာဂတ် လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် သတင်း အချက်အလက်များ ပံ့ပိုးပေးမည်ဟုလည်း မျှော်မှန်းသည်။

ဤစာတမ်းကို ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ငွေကြေး အကူအညီဖြင့် ထုတ်ဝေထားခြင်းဖြစ်သည်။ ပါဝင်သော အချက်များမှာ ဥရောပ ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်မှု ဆက်ဆံရေးအဖွဲ့ European Peacebuilding Liaison Office (EPLO) တစ်ဖွဲ့တည်း၏ တာဝန်ဖြစ်ပြီး ဥရောပ သမဂ္ဂ European Union(EU)၏ အမြင်ရပ်တည်ချက်များကို မည်သည့် အခြေအနေမျိုးတွင်မျှ ကိုယ်စားပြုသည်ဟု မယူဆနိုင်ပေ။

မူပိုင် EPLO ၂၀၁၃ ခုနှစ်
ထပ်ဆင့် ထုတ်ဝေဖြန့်ဖြူးရန်နှင့် အသုံးပြုရန် ခွင့်ပြုထားသည်။ ဤစာတမ်းနှင့် အချက်အလက်များကို အသုံးပြုရာတွင် မည်သည့်ရင်းမြစ်မှ ရယူသည်ကို ကျေးဇူးပြုပြီး အသိအမှတ်ပြုရန်နှင့် EPLO ကို အသိပေး အကြောင်းကြားပေးပါရန် မေတ္တာရပ်ခံပါသည်။

၁။ နိဒါန်း

အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများသည် နိုင်ငံရေးနှင့် စစ်ဘက်ဆိုင်ရာမှ အထက်တန်း လက်ရွေးစင်များသာမက အခြားသူများပါ နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုများတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်လာနိုင်စေရန် ရည်ရွယ်ထားသော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး ယန္တရားများ ဖြစ်သည်။ ထိုဆွေးနွေးပွဲများ၏ ရည်မှန်းချက်မှာ အထက်လွှာ လက်ရွေးစင်အဆင့်သာ အပေးအယူလုပ်ခြင်းမှ ကင်းဝေးအောင် အမျိုးမျိုးသော အကျိုးစီးပွားများ ပါလာခွင့်ပြုခြင်းဖြင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများကို လွှမ်းမိုးနိုင်ရန် ဖြစ်သည်။ ပါဝင်ဆွေးနွေးသူများကိုလည်း လူတစ်ယောက်-တစ်မဲ တိုက်ရိုက်စနစ်ဖြင့် ရွေးကောက်ထားသူများ မဟုတ်သော်လည်း ခန့်အပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ဆန္ဒမဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိသော အသက်အရွယ်ရှိ စုစုပေါင်း လူဦးရေထက် နည်းပါးသော သီးသန့် မဲဆန္ဒနယ်ငယ်လေးများ ပုံစံဖြင့် ရွေးချယ်ပေးခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ လုပ်ငန်းစဉ်များသည် ဒီမိုကရက်တစ် ဖြစ်စဉ်များသက်သက်တော့ မဟုတ်ချေ။ ထို့အပြင် စဉ်းစားသုံးသပ်သည့်အခါများတွင်လည်း အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ လုပ်ငန်းစဉ်များသည် လွှတ်တော် သို့မဟုတ် အခြား တည်ရှိပြီး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို မလိုက်နာဘဲ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ၏ ကိုယ်ပိုင် အချေအတင် ဆွေးနွေးမှုနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ရေး စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကိုသာ ပုံစံ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲ အသုံးပြုသည်။ သို့ဖြစ်ပါ၍ အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးပွဲများသည် ငြိမ်းချမ်းရေး စေ့စပ်ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးပွဲများ၏ အထက်လွှာ လက်ရွေးစင် ဦးဆောင်သည့်ဝါဒမှ လွတ်မြောက်ရန် ကြိုးပမ်းသော်လည်း စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို လုပ်ဆောင်ရာတွင် အပြည့်အဝ ဒီမိုကရက်တစ် ဖြစ်စဉ်ကိုတော့ ထည့်သွင်း ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိချေ။

နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ဖြတ်ကျော်နေကြသော နိုင်ငံပေါင်းများစွာတွင် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ထိုအသွင်ကူးပြောင်းမှုများ၏ ရလဒ်များကို လွှမ်းမိုးခဲ့သည်။ အနောက် အာဖရိကနိုင်ငံ အများအပြား (ဘီနင်၊ တိုဂို၊ ကွန်ဂို ဘရာဇာဗီးလ်၊ နိုင်ဂျာ၊ မာလီ၊ ဇိုင်ယာနှင့် အခြားသောနိုင်ငံများ)သည် အာဏာရှင်စနစ် အုပ်ချုပ်ရေးမှ ဒီမိုကရက်တစ်အစိုးရများသို့ ပြောင်းလဲခဲ့သည့် ၁၉၉၀ပြည့်နှစ်များ၏ အစောပိုင်း ကာလများတွင် အမျိုးသားညီလာခံများကို ကျင်းပခဲ့ကြသည်။ ၂၀၀၃ခုနှစ် ဘွန်းသဘောတူညီချက်နောက်ပိုင်းတွင် အရေးပေါ်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံများကို အာဖရိကတိုက်တစ်ဝိုက်တွင် ကျင်းပခဲ့ပြီး အသွင်ကူးပြောင်းမှု လုပ်ငန်းစဉ် ပုံစံဒီဇိုင်း ရေးဆွဲရာတွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ကူညီပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတွင် ယီမင်နိုင်ငံတွင်း ဖြစ်ပွားနေသော ပဋိပက္ခကို အဆုံးသတ်နိုင်ရန် ကြိုးပမ်းမှုတစ်ခုအနေဖြင့် နှစ်နှစ်ကြာ အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ကို ပင်လယ်ကွေ့ဒေသ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှု ကောင်စီ (Gulf Cooperation Council - GCC)၏ ၂၀၁၁ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ လုပ်ငန်း အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရေး ယန္တရား၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု ညီလာခံတစ်ရပ်ကို ၂၀၁၃ခုနှစ် မတ်လတွင် စတင် ကျင်းပခဲ့သည်။ ဤလုပ်ငန်းစဉ်များသည် ၎င်းတို့၏ ဥပဒေအဆင့်နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့် တာဝန်၊ အစိုးရနှင့် ကင်းရှင်း လွတ်လပ်မှု၊ အများ ပါဝင်နိုင်မှုနှင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် ၎င်းတို့ ပါဝင်သော အခန်းကဏ္ဍများတွင် ကွဲပြားခြားနားကြသည်။

အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပုံစံဒီဇိုင်း ရေးဆွဲရာ၌ ၎င်းတို့၏တရားဝင်မှုနှင့် ထိရောက်မှုအပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်သည့် ရှိရင်းစွဲ အားပြိုင်မှု သုံးခုရှိပါသည် -

- ၁။ အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု၏ အရွယ်အစားနှင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်မှု - အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုများသည် ဘယ်လောက် ကြီးမားရမည်နည်း။ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်မှုကို ဘယ်လောက် ဖြန့်ကျက်ရမည်နည်း။ ဘယ်လူထု အစုအဖွဲ့များ၊ မဲဆန္ဒနယ်များကို ထည့်သွင်းရန် လိုအပ်ပြီး ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို ဘယ်လို ရွေးချယ်မည်နည်း။
- ၂။ အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ၏ အာဏာနှင့် ပေးအပ်ထားသော တာဝန် - လွှတ်တော်နှင့် အစိုးရအဖွဲ့တို့ကဲ့သို့သော နိုင်ငံအဆင့် တည်ရှိပြီး အဖွဲ့အစည်း၊ ဌာနများနှင့် အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးပွဲများ၏ ဆက်နွယ်မှု အခြေအနေမှာ မည်သို့နည်း။ ၎င်းတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ရေးဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာမှာ မည်သည်တို့နည်း။

၃။ အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးပွဲများ၏ လွတ်လပ်မှုအပေါ် မေးခွန်းထုတ်ခြင်း - အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးပွဲများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို တည်ရှိပြီး အဖွဲ့အစည်း၊ အစိုးရဌာနများမှ လက်မှတ်ရေးထိုး အတည်ပြုသင့်ပါသလား သို့တည်းမဟုတ် ၎င်းတို့ဆုံးဖြတ်ချက်များက အတည်ဖြစ်ပါသလား။ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလများတွင် ရွေးကောက်တင်မြှောက် မထားသည့် ယာယီ အစိုးရများ အာဏာရနေသော်လည်း ကြီးမားပြီး အများပါဝင်မှုရှိသော အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးပွဲများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် အများပြည်သူတို့၏ အမြင်တွင် တရားဝင်မှု ကင်းမဲ့နေတတ်သည်။ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင်မူ မျှတမှုအပေါ် မေးခွန်းထုတ်စရာ ဖြစ်နေသော လုပ်ငန်းစဉ်များမှတစ်ဆင့် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခံခဲ့ရသည့် လက်ရှိအစိုးရများသည်လည်း ထိုကဲ့သို့ တရားဝင်မှု မရှိခြင်းပြဿနာကို ခံစားရနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် တစ်ခါတစ်ရံတွင် အစိုးရများအတွက် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု ဖြစ်စဉ်များအပေါ် တရားဝင်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခံရသော ထိန်းချုပ်မှုကို တောင်းဆိုရန် လုပ်ရသည်မှာ ခက်ခဲတတ်သည်။

ဤအားပြိုင်မှုများကို ထုံးစံကတော့ အဓိကနိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများကြား အသွင်ကူးပြောင်းမှုအတွင်း တွေ့ဆုံဆွေးနွေးခြင်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများနှင့် အခန်းကဏ္ဍတို့ကို စေ့စပ် ညှိနှိုင်းခြင်းဖြင့် ဖြေရှင်းကြသည်။ ဤစေ့စပ် ညှိနှိုင်းမှုများကို အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်အရပင် ခက်ခဲရှုပ်ထွေးပြီး ရှင်းလင်း ပြတ်သား တိကျသော လမ်းကြောင်းဖြင့် သွားခြင်းလည်း မရှိပေ။ ရံဖန်ရံခါ၌ အဓိက နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများသည် အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲနိုင်မည့် မူများကို ချမှတ်ရန် သဘောတူကြပြီး နောက်ပိုင်းတွင် အများပါဝင်နိုင်မှုရှိသော၊ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုမှတစ်ဆင့် တောင့်တင်း ခိုင်မာစေရန် ကြိုးစားလုပ်ဆောင်ကြသည်။ အချို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် ဤအားပြိုင်မှုများကို တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးပွဲ လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်းမှာပင် ဖြေရှင်းနိုင်ပြီး အခြားဖြစ်ရပ်များတွင်တော့ ဤအားပြိုင်မှုများကြောင့် တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှု ပျက်ပြားသည်အထိ ရောက်သွားနိုင်သည်။

ဤစာတမ်းသည် အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုများကို မတူခြားနားသော နိုင်ငံများက မည်သို့ ချဉ်းကပ်ခဲ့သည်၊ မည်သို့ ကြိုတင် ပြင်ဆင်ထားသည်တို့အပြင် မည်သို့သော တာဝန်များကို ပေးအပ်ခဲ့သည် စသည်တို့ကို သေချာစစ်ဆေး သုံးသပ်ခြင်းဖြင့် ထိုအားပြိုင်မှုများအား ရှင်းလင်း ထင်ရှားစွာ နားလည်နိုင်ရန် ကြိုးစားပေးထားပါသည်။ နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုများသည် ဆင်တူယိုးမှားမရှိ တစ်ခုတည်းသော ဖြစ်ရပ်များဖြစ်ပြီး နိုင်ငံများအကြား သင်ခန်းစာများ လက်လွှဲယူခြင်းသည် ခက်ခဲသော လုပ်ငန်းတစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်းကို အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများကို ပုံစံဒီဇိုင်း ရေးဆွဲရန်နှင့် ကြိုတင် ပြင်ဆင်ခြင်းရန်တို့ကို ပါဝင်လုပ်ဆောင်မည့် အတတ်ပညာရှင်များသည် အမြဲထည့်သွင်း စဉ်းစားထားရန် လိုကြောင်းကို ဤစာတမ်းမှ အသိပေးရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုများအတွင်း ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခြင်းကို လွှမ်းမိုးရာတွင် အမျိုးသားအဆင့် တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုများသည် အဓိကကျသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သော နိုင်ငံများ သို့မဟုတ် ထိုသို့သော အခန်းကဏ္ဍကို တာဝန်အဖြစ် ပေးအပ်ထားသော်လည်း နောက်ဆုံးတွင် မအောင်မြင်ခဲ့သည့် နိုင်ငံများကို အလေးထား ဆွေးနွေးပါသည်။ ပြည်နယ်နှင့် အခြားအဆင့် တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုဆိုင်ရာ ကြိုးစား အားထုတ်မှုများနှင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ပုံဖော်ရာတွင် လွှမ်းမိုးရန် တာဝန် မအပ်နှင်းထားသော တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများကို ထည့်သွင်း မဆွေးနွေးပါ။

၂။ အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များအား ပေးအပ်ထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ

အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ အနေအထားများတွင် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များထံ၌ အမျိုးအစား စုံလင်သော လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာများရှိကြသည်။ အချို့သော အခြေအနေတွင် နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှုကို အမြန်စတင်နိုင်အောင် အမျိုးသားတွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုများက ပုံအောင်လုပ်ပေးရာ အသွင်ကူးပြောင်းဆဲကာလအတွက် ယာယီ အစိုးရ၊ ယာယီ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေနှင့် ယာယီ တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်တို့ကို ခန့်အပ်ပေးခဲ့သည်။ အခြားသော အခြေအနေများတွင်လည်း ၎င်းတို့မှ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းကို ကိုယ်တိုင် ရေးဆွဲခဲ့ပြီး အခြားအခြားသော အခြေအနေများတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ မူများကို မူကြမ်း ရေးဆွဲပြီး ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ

ဥပဒေ ရေးဆွဲရေး ကော်မတီအဖွဲ့တစ်ခုထံသို့ လက်လွှဲ တာဝန်ပေးလိုက်သည်လည်း ရှိသည်။ နောက်အခြေအနေများတွင်မူ အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုများသည် ရိုးရှင်းလှသော်လည်း အသုံးဝင်စွာ နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်တစ်ခုတွင် ပါဝင်လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများအားလုံး ပါဝင်ညှိနှိုင်း ဆောင်ရွက်အောင် လုပ်ဆောင်ပေးနိုင်ပြီး တရားဝင် တာဝန်ခံစေသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်သည့်အနာဂတ် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု ဖြစ်စဉ်များ၏ ပုံစံဒီဇိုင်းကို ရေးဆွဲချမှတ်ပေးနိုင်သည်။ ထိုသို့သော အခြေအနေများတွင် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ယုံကြည်မှုကို လုံလောက်သည့် အတိုင်းအတာအထိ တည်ဆောက်နိုင်ရန်နှင့် နိုင်ငံအတွင်းရှိ အငြင်းပွားဆုံးသော ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့် လုပ်ငန်းစဉ်ပုံစံ ဒီဇိုင်းတစ်ခု ရေးဆွဲ ထုတ်လုပ်နိုင်ရန်ဖြစ်သည်။

အဓိက ပါဝင် လုပ်ဆောင်သူများအကြား စေ့စပ် ညှိနှိုင်းမှုများမှတစ်ဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် အပေါ် အားလုံး ပါဝင်မှုရှိသည့် သဘောတူညီချက်တစ်ခု ရောက်အောင် ဆောင်ရွက်သည်မှာ မလွယ်ကူပါ။ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် (ဥပမာအားဖြင့် အာဖဂန်နစ္စတန်နှင့် ယီမင်) ပဋိပက္ခတစ်ခုအတွင်း ပါဝင်သူများကို ကိုယ်စားပြုသည့် ခေါင်းဆောင်များအကြား လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို စေ့စပ်ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးရပြီး ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်တွင် ထည့်သွင်းရသော်လည်း အခြားသော ဖြစ်ရပ်များတွင်မူ အဓိကကျသော ပြဿနာများအပေါ် (ဥပမာ တိုဂိုနှင့် ကွန်ဂို ဘရာဇစ်လ်တို့လို အနောက် အာဖရိက နိုင်ငံအများစုတွင်) အမျိုးသားအဆင့် အားလုံး သဘောတူညီမှုကို တည်ဆောက်ရန် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများကို ပြင်ဆင်ရေးတာဝန်ကို အတော်အသင့် ပါဝင်မှုရှိသော ကော်မတီများသို့ အပ်နှင်းရန် သဘောတူညီကြသည်။ အချို့အခြေအနေများတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာကို အထက်လွှာ လက်ရွေးစင် များ၏ ကျဉ်းမြောင်းသည့် အသိုင်းအဝိုင်းတစ်ခု အတွင်းသာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသော်လည်း တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုဆိုသည်မှာ နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများ ပို၍ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်တွဲ ပါဝင် ဆောင်ရွက်နိုင်အောင် တိုးချဲ့ထားခြင်းဖြစ်သည် (ဥပမာအားဖြင့် ယီမင်နိုင်ငံ)။ မည်သို့ပင် ဆိုစေကာမူ အခြားအခြေအနေများတွင် - ဥပမာ အီရတ်နိုင်ငံ၌ - တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှု၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာနှင့် ပတ်သက်၍ အငြင်းပွားနေသောအခါ နိုင်ငံရေး တွင် ပူးပေါင်း ပါဝင် ဆောင်ရွက်မှုကို တိုးချဲ့ရန် ခက်ခဲကြောင်း သက်သေပြနေသည်။ အချို့ဖြစ်ရပ်များ (အာဖဂန်နစ္စတန်၊ ယီမင်နှင့် အီရတ်)တွင် အမျိုးသားအဆင့် တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှု တိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ သဘောတူထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ဆက်လက်ပြီး အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုနေကြသော်လည်း ထိုလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အမျိုးသား အဆင့် တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုမှ လေးစားမှုရှိသည်။ အခြားသော အခြေအနေများတွင် တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုလုပ်နေစဉ် လုပ်ပိုင်ခွင့် ပြောင်းလဲလာသည်မှာ အချို့သော အမျိုးသား ညီလာခံများက မိမိတို့သည် အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင်သည်ဟု ကြေညာကာ တည်ဆဲအစိုးရများကို ဖြုတ်ချခဲ့သည်မျိုးလည်း အနောက် အာဖရိက အမျိုးသား ညီလာခံများအတွင်း၌ ဖြစ်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ဆွေးနွေးမည့်အတိုင်းပင် ယခုလိုဖြစ်ပေါ်လာသော ဖြစ်ရပ်များသည် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို လက်ရှိအစိုးရမှ လက်မခံရန် ဆုံးဖြတ်နိုင်သလို အကြမ်းဖက်မှုဖြင့်သာ ဖြေရှင်းနိုင်သည့်အတွက် မတည်ငြိမ်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများသည် ရှင်းလင်းပြီး စီမံခန့်ခွဲနိုင်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်တစ်ခုနှင့် ကောင်းစွာ အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆို သတ်မှတ်ထားသော ဆက်သွယ်မှုတစ်ခုတို့မှသည် စတင် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု မပြုခင် စေ့စပ် ညှိနှိုင်းထားသော လက်ရှိ ဆောင်ရွက်ဆဲ နိုင်ငံရေး ဖြစ်စဉ်များအထိ အကျိုးကျေးဇူး ခံစားရရှိစေပါသည်။ တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုသည် ဘာကို အောင်မြင်ရန် ကြိုးစားနေသနည်း၊ တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုတွင် ဘာအာဏာများရှိပြီး တည်ရှိပြီး အစိုးရ အဖွဲ့အစည်း၊ ဌာနများနှင့် ဘယ်လို ဆက်စပ်နေသနည်း၊ ဤမေးခွန်းများကို ရှင်းလင်းဖြေဆိုသော အဖြေများသည် အကြောင်းပြချက် အတော်များများကြောင့် အလွန်ပင် အရေးကြီးလှသည်။ ပထမအချက်မှာ ရှင်းလင်းသော လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ခိုင်မာတိကျသော အကျိုးရလဒ်များရရန် မျှော်မှန်းထားသည့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုတစ်ခုအပေါ် ပြည်သူများနှင့် အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများကို လွယ်ကူစွာ စည်းရုံးနိုင်သည်။ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုဖြစ်စဉ်တွင် ရှင်းလင်းတိကျသည့် ရည်မှန်းချက်တစ်ခု မရှိသောအခြေအနေများတွင်မူ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းမှ စိတ်ပါဝင်စားမည်၊ လွှမ်းမိုးရန် လုပ်ဆောင်မည်နှင့် ပါဝင်ရန် ကြိုးပမ်းမည်ဆိုသည်မျိုး မဖြစ်နိုင်တော့ပေ။ နိုင်ငံသားများနှင့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများက ထိုက်တန်သည်ဟု ယူဆသော တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုတစ်ခုအတွင်း ၎င်းတို့၏ အချိန်ကို ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန် ဆုံးဖြတ်သည်မှာ ထိုဆွေးနွေးမှုကို အရေးကြီးသော အကျိုးရလဒ်များ ထွက်ပေါ်စေရန် လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာကို အပ်နှင်းထားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဒုတိယအချက်မှာ ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူများသည် ၎င်းတို့ လုပ်နေသော လုပ်ငန်း၏ ဦးတည်ရာ ရည်မှန်းချက် ပန်းတိုင်ကို နားလည် သဘောပေါက်သောအခါ ပို၍ ထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ခြေ ပိုများသည်။ ၎င်းတို့အလုပ်၏ ပန်းတိုင်ကို အလွယ်တကူ ပျောက်သွားနိုင်ပါလျှင် တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုတွင် ပါဝင် ဆွေးနွေးနေသူများသည် ဗဟိုချက်နှင့် ဦးတည်ရာကိုလည်း ပျောက်ကွယ် ဆုံးရှုံးသွားနိုင်သည်။ ထို့နည်းတူစွာ ရည်မှန်းချက် ပန်းတိုင်ကို မရှင်းလင်း၊ မတိကျသောအခါ ထိုရည်မှန်းချက်နှင့် ပတ်သက်ပြီး အငြင်းပွားမှုများက တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုကို လွှမ်းမိုးလာနိုင်ပြီး တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှုများတွင် များသောအားဖြင့် ပါဝင်ဆွေးနွေးသူ အရေအတွက် များပြားသဖြင့် ဖြေရှင်းနိုင်သည့်အထိ အချိန်များစွာ ယူရလိမ့်မည်။ တတိယအချက်မှာ အထက်ပါ အချက်များနှင့် ဆက်စပ်နေပြီး တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုနှင့် ကျန်နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်အကြား ဆက်သွယ်မှု ရှင်းလင်းပြတ်သားခြင်းက များစွာသော နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများကို သဘောတူညီထားသည့် လုပ်ငန်းမူဘောင်ကို အခြေခံ၍ လုပ်ဆောင်နိုင်စေသည်။ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးသည့် ဖြစ်စဉ်အတွင်း ဆွေးနွေးနေသော အကြောင်းချင်းရာများအပေါ် အငြင်းပွားမှုများ ပေါ်ထွက်လာမည်မှာ ရှောင်လွှဲ၍ မရနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များအကြား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု မစတင်ခင်ကပင် ဆွေးနွေးပွဲ၏ ရည်မှန်းချက် ပန်းတိုင်ကို သဘောတူညီမှု ယူထားခြင်းက အသုံးဝင်ပေသည်။

တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ပတ်သက်သော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုသည် ထိုဆွေးနွေးမှု အောင်မြင်ရန် အလွန် အရေးပါနိုင်သည်။ အကယ်၍ အချို့သော အာဏာရှိသည့် လူထုအစုအဖွဲ့၊ မဲဆန္ဒနယ်များကို အသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်စဉ်အကြောင်း စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများမှ သော်လည်းကောင်း၊ ထိုဖြစ်စဉ်အတွင်းရှိ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု၏ အခန်းကဏ္ဍမှ သော်လည်းကောင်း ချန်လှပ်ထားခဲ့ပါက ၎င်းတို့မှ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုတွင် ပါဝင်ရန် ငြင်းဆန်လိမ့်မည်။ ဤဖြစ်စဉ်မျိုးမှာ ၂၀၀၄ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၅မှ ၁၈ရက်အထိ ကျင်းပသော အီရတ် အမျိုးသား ညီလာခံ၌ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။

လုပ်ပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ ပြဿနာများ - ၂၀၀၄ခုနှစ် အီရတ် အမျိုးသား ညီလာခံ

ဤညီလာခံသည် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုမှ ခန့်အပ်ထားသော အီရတ် အုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ (Iraqi Governing Council - IGC)နှင့် ယာယီ ညွှန်ပေါင်း အာဏာပိုင်အဖွဲ့ (Coalition Provisional Authority - CPA)တို့ချမှတ်ထားသော အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းမူဘောင်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဖြစ်သည်။ ညီလာခံကို အီရတ်နိုင်ငံ ဒေသအားလုံးနှင့် အီရတ်လူမှု အသိုင်းအဝိုင်းအားလုံးကို ကိုယ်စားပြုသော လူ ၁၀၀၀ မှ ၁၅၀၀၀ခန့်အထိ တက်ရောက်မည့် ဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုဟု မှန်းဆခဲ့ကြသည်။ အသွင်ကူးပြောင်းမှု လုပ်ငန်းမူဘောင် အတွင်း၌ အတော်လေး အားနည်းသော လုပ်ပိုင်ခွင့်တစ်ခုသာရှိပြီး ယင်းမှာ နိုင်ငံတွင် ရင်ဆိုင်နေရသော ပြဿနာများကို ဆွေးနွေးရန်နှင့် ရွေးကောက်ခံ မဟုတ်သော ကြားဖြတ်အစိုးရအဖွဲ့၏ လုပ်ဆောင်မှုကို ၂၀၀၅ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ကျင်းပမည့် ပထမအကြိမ် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် ရွေးကောက်ပွဲ မတိုင်ခင်အထိ ကြီးကြပ်ရန် ကန့်သတ်ထားသော အာဏာများသာရှိမည့် အမျိုးသားကောင်စီကို ဖွဲ့စည်းရန် ဖြစ်သည်။ ထိုလွှတ်တော်က ထိုအခါကျလျှင် အီရတ်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေအသစ် မူကြမ်းကို ရေးဆွဲလိမ့်မည်။

အသွင်ကူးပြောင်းမှု မူဘောင်နှင့် ထိုမူဘောင်အတွင်းမှ အီရတ်အမျိုးသားညီလာခံအပေါ် နိုင်ငံရေး သဘောတူညီချက်တွင် လစ်ဟာချက်များ ရှိနေခဲ့သည်။ တစ်ဖက်တွင် အီရတ်နိုင်ငံအတွင်း နိုင်ငံခြားတပ်များ ရောက်ရှိနေမှုနှင့် IGCကို လိုက်နာရသော ကြားဖြတ် အစိုးရကို ခန့်အပ်ခြင်းအား ဆန့်ကျင်သော အဖွဲ့အစည်းများက အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ အစီအစဉ်ကို ပြင်ဆင်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့် မရှိသည့် ညီလာခံတွင် ပါဝင် ဆွေးနွေးရန် ငြင်းဆန်ကြသည်။ ထိုအဖွဲ့အစည်းများအတွက် ၎င်းတို့ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိဘဲ အမေရိကန်မှ ခန့်အပ်ထားသော အဖွဲ့က ပုံစံဒီဇိုင်းထုတ်ထားသော အသွင်ကူးပြောင်းမှု အစီအစဉ်သည် တရားဝင်မှုမရှိပေ။ အခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း ကြားဖြတ်အစိုးရတွင် ပါဝင် ဆောင်ရွက်နေသော နိုင်ငံရေးပါတီများက အများပါဝင်မှုရှိသော ညီလာခံဖြစ်အောင် မလုပ်ခဲ့သည်မှာ ဤအသွင်ကူးပြောင်းမှု အစီအစဉ်ကို စိန်ခေါ်လာနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဤသဘောထား ကွဲလွဲမှုက အစစ်အမှန် ပါဝင်မှု ရှိသော ညီလာခံတစ်ရပ် ကျင်းပနိုင်ရေးကို အဟန့်အတား ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ရလဒ်အဖြစ် အမျိုးသား ညီလာခံသည်

အီရတ်နိုင်ငံ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် အဓိကဖြစ်ရပ်တစ်ခု မဖြစ်တော့ပေ - စစ်မှန်သော ဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုအဖြစ် မဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သလို ကြားဖြတ်အစိုးရတွင် ပါဝင်နေသော နိုင်ငံရေးပါတီများဖြင့်သာ အများဆုံး ဖွဲ့စည်းထားသည့် အမျိုးသားကောင်စီတွင်လည်း နိုင်ငံရေး ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုကို မချဲ့ထွင်နိုင်တော့ချေ။¹

၁၉၈၀ခုနှစ်များ နှောင်းပိုင်းတွင် အနောက် အာဖရိက နိုင်ငံများ၏ အချို့သော အမျိုးသားညီလာခံများတွင် ဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် ပြောင်းလဲလာပြီး ဆွေးနွေးမှုများ တိုးတက်လာသည်နှင့် အမျှ ဆက်ပြီး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခဲ့သည်။ ဤအချက်မှာ အချို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် အောင်မြင်သော ချဉ်းကပ်မှု နည်းလမ်းတစ်ခုကို သက်သေပြနေသော်လည်း အခြားဖြစ်ရပ်များတွင်မူ အကြမ်းဖက်မှုနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများကို ဖျက်သိမ်းခြင်းတို့ဘက်သို့ ဦးတည်ခဲ့သည်များလည်း ရှိသည်။ ၁၉၈၀ခုနှစ်များ နှစ်ကုန်ပိုင်းတွင် ဘီနင်၊ ကွန်ဂိုနှင့် နိုင်ဂျာရှိ အာဏာရှင်အစိုးရများသည် စီးပွားရေးချွတ်ခြုံကျမှု၊ စစ်တပ်များ ဘက်ပြောင်းမှုနှင့် နိုင်ငံတကာ ပံ့ပိုးမှုကို ဆုံးရှုံးခြင်းတို့နှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ တာဝန်ရှိသော ခေါင်းဆောင်များက ရှေ့ဆက်သွားစဉ် တစ်မျိုးသားလုံး အများသဘောတူ လက်ခံမှုကို တည်ဆောက်နိုင်ရန်အတွက် အမျိုးသားညီလာခံများ စီစဉ်ကျင်းပရန် သဘောတူညီခဲ့သည့်အပြင် အမျိုးသား ညီလာခံများ၏ အာဏာနှင့် နိဂုံးချုပ် ကောက်ချက်များကို လက်ခံခဲ့ကြပြီး အကြမ်းဖက်မှုကို ရှောင်ကြဉ်ခဲ့ကြသည်။ အမျိုးသားညီလာခံများသည် တည်ရှိဆဲ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံဥပဒေများကို လွတ်လပ်စွာ ရပ်ဆိုင်းခဲ့ပြီး လွှတ်တော်ကိုလည်း ဖျက်သိမ်းကာ ယာယီ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ၊ ယာယီ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်နှင့် ယာယီအစိုးရအဖွဲ့ စသည့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ အုပ်ချုပ်မှုအဖွဲ့အစည်းများကို ခန့်အပ်ပေးခဲ့သည်။ အမျိုးသား ညီလာခံများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် အတည်ဖြစ်ပြီး သီးခြား အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ထပ်မံအတည်ပြုပေးရန် မလိုအပ်ပေ။ ကြားဖြတ်အစိုးရအဖွဲ့မှာ ယာယီသာ အခွင့်အာဏာရှိသော အစိုးရဖြစ်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများ ကျင်းပပေးရန် တာဝန်ရှိသည်။ ကြားဖြတ်အစိုးရအဖွဲ့၏ သမ္မတများသည် ၎င်းတို့၏ ရာထူးကို ရွေးကောက်ပွဲ ကျင်းပသည့် အချိန်အထိသာ လက်ဝယ်ထားခွင့် ရှိသည်။ လက်ရှိ အာဏာရှင် အစိုးရများ၏ အားနည်းမှုကြောင့် အမျိုးသား ညီလာခံများမှ တည်ထောင်ပေးသော အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ ယာယီ အစိုးရအဖွဲ့အစည်း၊ ဌာနများကို ပြည်သူ့အများက ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံကြပြီး ပြိုင်ဆိုင်မှုရှိသည့် ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ အသွင် ကူးပြောင်းမှုများအတွက် အောင်မြင်စွာ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ခဲ့ကြသည်။²

အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များအတွင်းမှ နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များ

ဘီနင်နိုင်ငံတွင် သမ္မတ ကေရေကူ (Kerekou)သည် သူ့အာဏာ အများစုကို ရုပ်သိမ်းခဲ့သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်အပါအဝင် အမျိုးသားညီလာခံ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို လက်ခံခဲ့သည်။ အစပိုင်းတွင် ဤဆုံးဖြတ်ချက်ကို “အရပ်သား အာဏာသိမ်းမှု” ဟု ဖွင့်ဆိုခဲ့သော်လည်း တိုင်းပြည် စီးပွားရေး ဒုက္ခရောက်နေသော အခြေအနေ၊ အတိုက်အခံများ ခိုင်မာ အားကောင်းလာမှု၊ ပြင်သစ်နိုင်ငံ၏ ကူညီ ပံ့ပိုးမှုများကို ရုပ်သိမ်းသွားခြင်းနှင့် တပ်မတော်၏ မပြတ်သား မရေရာသော ရပ်တည်မှု စသည်တို့ကြောင့် သူ့အနေအထား အားနည်းနေသည်ကို လက်ခံခဲ့သည်။³ ထို့အတူ ၁၉၉၁ ခုနှစ် အစောပိုင်းတွင် ကွန်ဂို (ဘရာဇာဗီး)နိုင်ငံတွင် ဗိုလ်မှူး ဆာဆူဂူဆို (Col. Sassou-Nguesso)က အတိုက်အခံများ၏

¹ Katia Papagianni, “National Conferences in Transitional Periods: The Case of Iraq,” *International Peacekeeping*, vol 13, no 3, September 2006.

² Peter Harris and Ben Reilly, eds, *Democracy and Deep-Rooted Conflict: Options for Negotiators* (Stockholm, Sweden: IDEA, 1998), ‘Case Study: National Conferences in Francophone Africa.’

³ Harris and Reilly, eds, 1998, 2 (electronic copy); Michael Bratton and Nicolas van de Walle, *Comparative Politics*, vol 24, no 4, July 1992, 424; Kathryn Nwajiaku, “The National Conferences in Benin and Togo Revisited,” *The Journal of Modern African Studies*, vol 32, no 3, 1994, 438-440.

တောင်းဆိုမှုဖြစ်သော အမျိုးသားညီလာခံ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အစိုးရမှ အတည်ပြုချက်ပေးရန်မလို ဟူသောအချက်ကို သဘောတူခဲ့သည်။⁴ သူ့အာဏာကို ဆက်လက် ထိန်းသိမ်းထားရန် စစ်တပ်ကို အသုံးမပြုလိုသည့် ဗိုလ်မှူး ဆာဆူဂူဆိုသည် အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် အမျိုးသားညီလာခံမှ ဦးဆောင်လိုက်သောအခါ ဘေးထွက်နေခဲ့ရသည်။ နိုင်ဂျာနိုင်ငံမှ ဆေးဘူး (Seibou) အစိုးရသည် ကျောင်းသားများဆန္ဒပြမှုကို ဖိနှိပ်ခြင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ ဆိုးဝါးလှသော စီးပွားရေး မူဝါဒများကြောင့် အများပြည်သူတို့၏ ယုံကြည်မှု ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။ အမျိုးသားညီလာခံ ကျင်းပလိုက်သည်နှင့် တစ်လတာကာလအတွင်း ဆေးဘူးအစိုးရ၏ အာဏာများ ဆုံးရှုံးသွားခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲတွင် အရှက်ကွဲရမှုမှ ရှောင်ရှားနိုင်ရန် သမ္မတလောင်းအဖြစ် အမည်စာရင်း တင်သွင်းထားခြင်းမှလည်း ဖယ်ပေးခဲ့သည်။⁵

အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော ဖြစ်ရပ်များနှင့် ဆန့်ကျင်ကာ အခြားနိုင်ငံများတွင် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများသည် တိုးတက်လာခြင်းသည်နှင့်အမျှ ၎င်းဆွေးနွေးမှုများက ပိုမိုကြီးမားသော အာဏာများ တာဝန်ယူလာခဲ့သော်လည်း ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းမှုတစ်ခုကိုတော့ ဖြစ်ပေါ်လာရန်မှာတော့ မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။ ၁၉၉၁ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် တိုဂိုနိုင်ငံ၌ အမျိုးသား ညီလာခံသည် သမ္မတ အေယာဒီမာ (Eyadema)၏ အာဏာများကို ဖြုတ်ခွာချခဲ့ပြီး ကြားဖြတ်အစိုးရနှင့် လွှတ်တော်ကို တည်ထောင်ခဲ့သောအခါ အေယာဒီမာသည် ၎င်းကို စစ်တပ်များနှင့် ဝိုင်းခဲ့သည်။ နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် အေယာဒီမာသည် ညီလာခံကို အခမ်းအနားဖြင့် ပိတ်သိမ်းခွင့်ပြုခဲ့သော်လည်း စစ်တပ်ကို အသုံးပြုပြီး နိုင်ငံရေး အတိုက်အခံများကို အနှောင့်အယှက်ပြုသလို အာဏာကို မြဲမြံစွာ ဆက်လက် ဆုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ တိုဂိုနှင့် ဘီနင် နိုင်ငံတို့အကြား ကွာခြားချက်မှာ ပြိုကွဲပျက်စီးမှု အတိုင်းအတာဖြစ်ပြီး ဘီနင်နိုင်ငံကို ၎င်း၏အာဏာရှင် အစိုးရကို ထင်ရှားပေါ်လွင်အောင် ဖော်ပြနေသော်လည်း တိုဂိုနိုင်ငံအတွက်မူ မြင်သာမှု မရှိခဲ့ပေ။⁶

ယီမင် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု ညီလာခံ (Yemeni National Dialogue Conference - NDC)၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ညီလာခံကို စတင်ကျင်းပသည့် ၂၀၁၃ခုနှစ် မတ်လ ၁၈ ရက် မတိုင်ခင်ကပင် အသေးစိတ် စေ့စပ်ဆွေးနွေး ညှိနှိုင်းခဲ့ကြသည်။ ယခင်သမ္မတ ဆာလာ (Saleh)၏ တာဝန်ယူဆဲ အစိုးရနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီပေါင်းစုံ၊ လူငယ်နှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းတို့၏ လှုပ်ရှားမှုတစ်ခုတို့ ပေါင်းစပ် ပါဝင်သော ကျယ်ပြန့်သည့် အတိုက်အခံ လှုပ်ရှားမှုတို့ကြား ပဋိပက္ခကို အဆုံးသတ်ခဲ့သည့် NDCသည် ယခုလည်း ဆက်လက် ကျင်းပနေဆဲဖြစ်ပြီး ပင်လယ်ကွေ့ ဒေသ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှု ကောင်စီ (Gulf Cooperation Council - GCC)၏ လုပ်ဆောင်ချက်တစ်ခုအဖြစ် ၂၀၁၁ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် ချမှတ်ခဲ့သော အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရေး ယန္တရားအတွင်းရှိ အသွင်ကူးပြောင်းမှု လုပ်ငန်းစဉ်တွင် NDCကို ထည့်သွင်းခဲ့သည်။ ဤယန္တရားကို ပဋိပက္ခ၏နစ်ဖက်လုံးမှ အဓိက နိုင်ငံရေးပါတီများက လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သော်လည်း လူငယ်များ၊ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသမီးများ၊ ငြိမ်းချမ်းသော တောင်ပိုင်းဒေသ လှုပ်ရှားမှု (the peaceful Southern Movement)⁷ သို့မဟုတ် ဟူသီ ပုန်ကန်ထကြွမှု (Houthi Rebellion)⁸ တို့ကဲ့သို့သော အခြားလူထုများမှ ကိုယ်စားလှယ်များကတော့ လက်မှတ်မရေးထိုးခဲ့ကြပေ။ သို့သော် တောင်ပိုင်းဒေသ လှုပ်ရှားမှု၏ ကြီးမားသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုမှလွဲ၍ ဤအခြားသော လူထုများက NDCကို အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများတွင် ပါဝင် ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် လွှမ်းမိုးနိုင်ရန်နှင့် အခွင့်အလမ်းတစ်ခုအဖြစ် လက်ခံ ကြိုဆိုခဲ့ကြသည်။ မျှတသော၊ အားလုံး ပါဝင်နိုင်ပြီး ပွင့်လင်း မြင်သာသော နည်းဟန်ဖြင့် NDCကို ကြိုတင်

⁴ Harris and Reilly, 1998, 3
⁵ Myriam Gervais, "Niger: Regime Change, Economic Crisis, and Perpetuation of Privilege," in John F. Clark and David E. Gardinier, *Political Reform in Francophone Africa* (Boulder, CO: Westview Press, 1997), 92.
⁶ Nwajaku, 1994, 431; John R. Heilbrunn, "Social Origins of National Conferences in Benin and Togo," *The Journal of Modern African Studies*, vol 31, no 2, 1993, 281.
⁷ For analysis on the Yemen's Southern Question and the peaceful Southern Movement see: International Crisis Group, "Breaking Point? Yemen's Southern Question," Middle East Report No 114, October 20, 2011.
⁸ For analysis on the Saada issue and the Houthi rebellion see: International Crisis Group, "Yemen: Defusing the Saada Time Bomb," Middle East Report No 86, May 27, 2009.

ပြင်ဆင်ထားသရွေ့၊ လူထုအားလုံးကို သင့်လျော်စွာ ကိုယ်စားပြုမှုကို ခွင့်ပြုသရွေ့ ထို့အဖွဲ့အစည်း အုပ်စုများက လုပ်ခွင့်ပေးလိုကြသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် အဓိကကျသည့် လိုအပ်ချက်များကို တည်ထောင်ခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲမည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရေး ကော်မရှင်နှင့် ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်များကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း တို့ပါဝင်သည့် အတော်အသင့် ခိုင်မာသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို NDC မှ ရရှိခဲ့သည်။⁹ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတွင်း ထပ်မံပါလာသော အကြောင်းကိစ္စများမှာ နိုင်ငံ၏ တောင်ဘက်ပိုင်းမှ ပြင်းထန်သော ခွဲထွက်လိုသည့် လှုပ်ရှားမှု၊ စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ ကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်မှုနှင့် လူ့အခွင့်အရေး စသည့် ပြဿနာများ ဖြစ်သည်။ အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရေး ယန္တရား¹⁰နှင့်NDCအတွက် ကြိုတင် ပြင်ဆင်မှုများ လုပ်ရန် နည်းပညာကော်မတီတစ်ခုကို ခန့်အပ်သည့် သမ္မတ အမိန့်ကြေညာစာတွင်လည်း ဤNDC၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အတော် အသေးစိတ် ထည့်သွင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။¹¹ အမျိုးသား တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးမှု ညီလာခံကို ကျင်းပနေစဉ် ဥပမာ - အဓိကကျသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ မူများကို အသေးစိတ် မည်မျှအထိ၊ မည်သည့် အတိုင်းအတာအထိ NDCမှ)၏ အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုမည် အပါအဝင် NDC လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အတိအကျ အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး သဘောထား ကွဲလွဲမှုများ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ပိုအရေးကြီးသော မေးခွန်းတစ်ခုဖြစ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ ဖြစ်စဉ်အပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် NDC၏ အာဏာကိုတော့ သံသယ ဖြစ်စရာမရှိပေ။

အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ၌ ၂၀၀၁ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ဘွန်း သဘောတူညီချက်¹² (အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ၌ မကြာမီ ကာလအတွင်း ပြန်လည် တည်ထောင်မည့် အမြဲတမ်း အစိုးရ အဖွဲ့အစည်း၊ ဌာနများအတွက် ယာယီ အစီအစဉ်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်)အရ အရေးပေါ် အမျိုးသား ညီလာခံ (Emergency Loya Jirga – ELJ)တစ်ခုကို ကျင်းပပေးခဲ့သည်။ ထိုသဘောတူညီချက်အရ “အရေးပေါ် အမျိုးသား ညီလာခံမှ အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် နိုင်ငံ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးကို ရွေးကောက် တင်မြှောက်ပေးရမည်ဖြစ်ပြီး၊ အသွင် ကူးပြောင်းမှုကာလ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် အဓိက အမှုထမ်း အရာထမ်းများအတွက် အဆိုပြုချက်များကို အတည်ပြုပေးရမည်” ဖြစ်သည်။¹³ “ဖွဲ့စည်းပုံ” နှင့် “အဓိက အမှုထမ်းအရာထမ်း” ဟူသော စကားလုံးနှစ်လုံး၏ အဓိပ္ပါယ်နှစ်ခု ထွက်နေခြင်းက ဆိုလိုသည်မှာ ဤသဘောတူညီချက်ကို ကျယ်ပြန့်စွာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆို သတ်မှတ်နိုင်သည်ဟု ဆိုလိုသဖြင့် အမျိုးသား ညီလာခံ ကော်မရှင်အတွင်း ELJမှ ချမှတ်မည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ညီလာခံ ကော်မရှင်မှ အသေးစိတ် အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုပေးရန် ငြင်းခုံဆွေးနွေးသူများနှင့် ညီလာခံ ကော်မရှင်သည် ညီလာခံ လုပ်ငန်း အစီအစဉ်နှင့် စဉ်းစား ဆွေးနွေး သုံးသပ်ချက်များ၏ ရလဒ်များ နှစ်ခုလုံးကို ELJမှ ကိုယ်တိုင် ဆုံးဖြတ်ရန်၊ ထိုသို့ ဆုံးဖြတ်သည့်အခါ လိုက်နာရမည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကိုသာ အမျိုးသား ညီလာခံ ကော်မရှင်က ချမှတ်နိုင်သည်ဟု ဆွေးနွေးသော အခြားသူများအကြား သဘောထား ကွဲလွဲမှုများသို့ ဦးတည်သွားစေသည် ။¹⁴ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေအသစ်ကို ရေးဆွဲရန် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ အမျိုးသား ညီလာခံကို ၁၈လအတွင်း ကျင်းပမည်ဖြစ်ပြီး အစိုးရသစ်အတွက် ရွေးကောက်ပွဲများကို နှစ်နှစ်အတွင်း ကျင်းပနိုင်မည်ဖြစ်သည်။¹⁵

⁹ Article 3.2.a and 3.2.b, Presidential Decree No 30 (2012) on the Technical Committee for the National Dialogue Conference. Author’s files.
¹⁰ Article 21, Agreement on the Implementation Mechanism for the Transition Process in Yemen in accordance with the Initiative of the Gulf Cooperation Council (GCC). Author’s files.
¹¹ Presidential Decree No 30 (2012) on the Technical Committee for the National Dialogue Conference (authors’s files).
¹² Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending the Re-Establishment of Permanent Government Institutions.
¹³ International Crisis Group, “The Loya Jirga: one small step forward?”, Afghanistan Briefing, May 16, 2002, 11.
¹⁴ ICG, May 2002, 11.
¹⁵ ICG, May 2002, 1.

ဤဆွေးနွေးချက်များသည် ယခင်က အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာကို မတူကွဲပြားသော နည်းလမ်းများဖြင့် စေ့စပ်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခဲ့ကြကြောင်းကို ထင်ဟပ်ပြနိုင်ရန် ကြိုးပမ်းထားသည်။ ပေါ်ထွက်လာသည့် သင်ခန်းစာများမှ ထောက်ပြနေသည်မှာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများတွင် အဓိက နိုင်ငံရေး အင်အားစုများ များနိုင်သမျှများအောင် ထည့်သွင်းသင့်သည်မှာ ဆွေးနွေးမှုတွင် ပါဝင် လုပ်ဆောင်ရန် လိုလားလားရှိမှုကို သေချာစေရန် ဖြစ်သည်။ ထိုစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများသည် အားလုံး ပါဝင်မှု မရှိခဲ့ပါလျှင် ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်စဉ်ကိုယ်က အဖယ်ကြဉ်ခံထားရသည့် နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများ ပါဝင် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် တံခါးကို တတ်နိုင်သမျှ ဖွင့်ပေးရမည်။ ထို့အပြင် မူလပေးထားသည့် အာဏာထက် ဆွေးနွေးပွဲက ပို၍ အာဏာယူလာသည့်အခါတွင် နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များအပေါ် လူအများ၏ ဆန့်ကျင်သော၊ မလိုလားသော တုန့်ပြန်မှု အန္တရာယ်သည် အမှန်တကယ် ဖြစ်လာနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဖြစ်နိုင်သလောက် ဆွေးနွေးမှု မစတင်ခင်ကပင် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို သဘောတူညီချက် ဦးစွာ ရယူထား ရန် လိုအပ်သည်။

၃။ လုပ်ငန်းစဉ်မတိုင်မီ အကြံပြုဆင်ခြင်ခြင်း

အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုကို တင်ကြံပြင်ဆင်ခြင်းသည် မကြာခဏ အချိန် ကြာရှည်တတ်ပြီး ယင်းမှာ အောင်မြင်မှု ရရှိရန်အတွက် ဗဟိုချက်ဖြစ်သည်။ ပုံမှန်အတိုင်းဆိုလျှင် ကောင်းစွာ ကြိုတင် ပြင်ဆင်ထားသော ဆွေးနွေးမှုများတွင် ဆွေးနွေးမှု၏ ကဏ္ဍအားလုံးကို ကြိုကြိုတင်တင် ပြင်ဆင်ရန် တာဝန်ယူရသည့် အမျိုးမျိုးစုံလင်၍ ကျယ်ပြန့်စွာ ကိုယ်စားပြုသော ကော်မတီတစ်ခုကို ဖွဲ့စည်းသည်။ ညီလာခံ ကျင်းပရေး ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု ကော်မတီကို ခန့်အပ်ရာတွင် အပြိုင်အဆိုင် အလွန်မြင့်မားပြီး တစ်ခါတစ်ရံ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် စေ့စပ်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများမှသာ ရလာနိုင်မည့် ထွက်ပေါ်လာတတ်သည်။ ထိုသို့သော ကော်မတီတစ်ရပ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ထိုသို့ ဖွဲ့စည်းနိုင်ရန် စေ့စပ်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခဲ့သော လုပ်ငန်းစဉ်တို့က များစွာသော နိုင်ငံရေး အင်အားစုများနှင့် ပြည်သူများက ထိုလုပ်ငန်းစဉ်ကို တရားဝင်သည်ဟု လက်ခံမခံဆိုသော အချက်ကို လွှမ်းမိုးသည်။

ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရေး ကော်မတီဖွဲ့ပြီးသည်နှင့် ယင်းကော်မတီ၏ အလုပ်သည် အချိန်အတော်ကြာကြာသည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု ဖြစ်ပြီး ဆွေးနွေးပွဲအတွက် ရှင်းလင်း တိကျသော လုပ်ပိုင်ခွင့်တစ်ခုကို သဘောတူညီမှု ရပြီးသား မရှိခဲ့လျှင် ရသည်အထိ ဆောင်ရွက်ရသည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရေးကော်မတီ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များမှာ -

- ၁) တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုတွင် ပါဝင် လုပ်ဆောင်ရန်နှင့် ပါဝင် ဆွေးနွေးမည့်သူများကို ရွေးချယ်မည့် လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် စံသတ်မှတ်ချက်များကို ရေးဆွဲခြင်း၊
- ၂) ရွေးချယ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်ကို ကြီးကြပ်ပေးခြင်း၊
- ၃) တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ၏ အစီအစဉ် လျာထားချက်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်မည့်သူများအား များပြားလှသည့် အစီအစဉ်များကို မည်သို့ ချဉ်းကပ်လုပ်ဆောင်ရမည်ကို လမ်းညွှန်ပေးရန် ပြင်ဆင်ခြင်း၊
- ၄) တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ ကျင်းပနေစဉ်တစ်လျှောက်လုံးအတွက် များသောအားဖြင့် အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးရုံးကဲ့သို့သော ကူညီ ပံ့ပိုးပေးသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုကို တည်ထောင်ခြင်း၊
- ၅) နေရာထိုင်ခင်း၊ လုံခြုံရေးနှင့် အခြားသော ကဏ္ဍများအပါအဝင် ဆွေးနွေးမှု၏ စီမံအုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ထောက်ပံ့ရေး ကဏ္ဍအားလုံးအတွက် ကြိုတင် ပြင်ဆင်ခြင်း တို့ဖြစ်ပါသည်။

ယီမင်နိုင်ငံတွင် သမ္မတ၏ အမိန့် ကြေညာစာဖြင့် အဖွဲ့ဝင် ၂၅ ယောက်ပါသော နည်းပညာ ကော်မတီ (Technical Committee - TC) တစ်ခုကို ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် တည်ထောင်ပေးခဲ့ပြီး ခြောက်လကျော် အလုပ် လုပ်ခဲ့ကြရသည်။ ထိုTCကော်မတီအား အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု ညီလာခံ (National Dialogue Conference - NDC)၏ အခန်းကဏ္ဍအားလုံးကို ကြိုတင်ပြင်ဆင်နိုင်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့် အပ်နှင်းထားသော်လည်း “ညီလာခံ၏ ထိရောက်သော လုပ်ငန်းများနှင့် အကျိုးရလဒ်အပေါ် မည်သည့် နည်းလမ်းဖြင့်မှ ကြိုတင် လက်ဦးမှု မယူရ သို့မဟုတ် ဘက်မလိုက်ရပေ”။¹⁶ ၂၀၁၁ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရေး ယန္တရားမှ NDCတွင် ကိုယ်စားပြု ပါဝင်မည့် လူထုများကို သတ်မှတ်ပေးခဲ့သောကြောင့် TCကော်မတီတွင်လည်း ထိုလူထုများကို ထည့်သွင်းရမည် ဖြစ်သည်။ အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်မှု ယန္တရားကို သဘောတူ လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည့် နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ကိုယ်စားလှယ်များသာမက ဟူသီ လှုပ်ရှားမှု (Houthi Movement)၊ လူငယ်များ၊ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသမီးများ အစရှိသည့် အခြားသော လူထုများမှ ကိုယ်စားလှယ်များကိုလည်း TCကော်မတီတွင် ထည့်သွင်းခဲ့သည်။ တောင်ပိုင်းဒေသ လှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့နှင့် ဆက်နွယ်သူအချို့မှ TCကော်မတီတွင် ပါဝင်ရန် လက်ခံခဲ့သော်လည်း ထိုလှုပ်ရှားမှုမှ TCကော်မတီကို သပိတ်မှောက်ခဲ့သည်။ TCကော်မတီကို မတည်ထောင်မီက ဆက်သွယ်ရေး ကော်မတီတစ်ခုကိုလည်း သမ္မတ အမိန့်ကြေညာစာတမ်းဖြင့် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ထိုဆက်သွယ်ရေး ကော်မတီမှ လူထုအသိုင်းအဝန်းများစွာသို့ လှမ်းဆက်သွယ်ပြီး NDCနှင့် NDC ကျင်းပရေး ကြိုတင် ပြင်ဆင်မှုများတွင် ပါဝင်ကြရန် ဖိတ်ကြားခဲ့သည်။¹⁷

TCကော်မတီသည် ၂၀၁၃ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလအထိ လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး NDC ကျင်းပရေး ကြိုတင် ပြင်ဆင်မှုဆိုင်ရာ အဓိက ဆွေးနွေးချက်များကို ပြုစုထားသော မှတ်တမ်းများ ပါဝင်သည့် အသေးစိတ်ရေးသားထားသော အစီရင်ခံစာတစ်စောင်ကိုလည်း ထုတ်ဝေခဲ့သည်။¹⁸ TCကော်မတီ၏ အရေးအကြီးဆုံး လုပ်ဆောင်ချက်တစ်ခုမှာ NDC၏ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်မှု လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် NDC၏ ကိုယ်စားလှယ်များအားလုံး ပါဝင်သော စုံညီ အစည်းအဝေးနှင့် လုပ်ငန်းအဖွဲ့များအကြား ဆက်ဆံရေးတို့ကို ထည့်သွင်းထားသည့် NDCအတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း စည်းကမ်းများဖြစ်သည်။ TCကော်မတီသည် NDC၏ နေရာ ၅၆၅ခုကို များစွာသော ခွဲခြား သတ်မှတ်ပေးခဲ့သည်။ ထိုသို့သော ဆုံးဖြတ်ချက်များက TCကော်မတီအတွင်း လပေါင်းများစွာကြာအောင် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခဲ့ရသည်။

ဘီနင်နိုင်ငံတွင် သမ္မတ ကေရေကူး (Kerekou) သည် ညီလာခံ၏ အစီအစဉ်နှင့် ပါဝင် ဆွေးနွေးမည့်သူများ၏ ပေါင်းစပ် ဖွဲ့စည်းမှုတို့ကို ဆုံးဖြတ်ရန် ကွဲပြားခြားနားမှုများပါသော ကြိုတင် ပြင်ဆင်ရေး ကော်မတီတစ်ခုကို ဖွဲ့ပေးခဲ့သည်။ ထိုကော်မတီမှ ညီလာခံသို့ တက်ရောက် ပါဝင်ခွင့်ပြုမည့် အဖွဲ့အစည်းများကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပြီး တစ်ဖွဲ့ချင်းစီအတွက် ခွင့်ပြုမည့် ကိုယ်စားလှယ် ဦးရေ အတိအကျ သတ်မှတ်ပေးခဲ့သည်။ ထို့နောက် အဖွဲ့အစည်းတိုင်းမှ မိမိတို့ ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်ခဲ့ကြသည်။ ကိုယ်စားလှယ်ဦးရေ ၅၀၀ခန့် တက်ရောက်ခဲ့သော ညီလာခံတွင် အစိုးရနှင့် စစ်တပ်မှ ကိုယ်စားလှယ်များအပြင် နိုင်ငံရေးကြောင့် ပြည်နှင်ဒဏ်သင့်နေသည့် သမ္မတ ကေရေကူး၏ ရန်သူတော်များလည်း ပါဝင်သည်။¹⁹ အလုပ်သမား သမဂ္ဂများ၊ ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်များ၊ စေတနာ့ဝန်ထမ်း အဖွဲ့အစည်းများ၊ အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံ ခေါင်းဆောင်ဟောင်းများနှင့် အမျိုးမျိုး အထွေထွေသော နိုင်ငံကျော် ပုဂ္ဂိုလ်များလည်း ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။²⁰ နိုင်ဂျာနိုင်ငံ၌ ၁၉၉၁ခုနှစ်တွင် အမျိုးသား ညီလာခံ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် တက်ရောက် ဆွေးနွေးမည့်သူများ ပေါင်းစပ် ဖွဲ့စည်းပုံကို ဆုံးဖြတ်ရန်အတွက် အဖွဲ့ဝင် ၆၈ ဦးပါဝင်သော ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရေးကော်မရှင်တစ်ခုကို ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သည်။ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရေး ကော်မရှင်နှင့် အမျိုးသား ညီလာခံ နှစ်ခုလုံး၏ အဖွဲ့ဝင်၊ ကိုယ်စားလှယ်များ ပေါင်းစပ် ပါဝင် ဖွဲ့စည်းပုံတို့ကို ကျယ်ပြန့်စွာ အချေအတင် ဆွေးနွေးခဲ့ရသည်။

¹⁶ Presidential Decree No 30 (2012) on the Technical Committee for the National Dialogue Conference (authors's files).
¹⁷ Presidential Decree No 13 (2012) on the formation of a Liaison Committee (author's files).
¹⁸ "Final Report of the Technical Committee to Prepare for a Comprehensive National Dialogue Conference" (author's files).
¹⁹ Heilbrunn, 1992, 286.
²⁰ Nwajaku, 1994, 429; John A. Wiseman, *The New Struggle for Democracy in Africa* (Aldershot: Avebury 1996), 86.

အမျိုးသား ညီလာခံသို့ တက်ရောက်ခဲ့သော ကိုယ်စားလှယ် ၁၀၂၄ဦးတို့သည် နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အလုပ်သမား သမဂ္ဂများ၊ ကျွမ်းကျင် အတတ်ပညာရှင်များ၊ ပြည်သူ့ရေးရာ အဖွဲ့အစည်းများကို ကိုယ်စားပြုခဲ့ကြသည်။ ထိုညီလာခံနှင့် ၎င်း၏ နိုင်ငံရေး ဦးဆောင်အဖွဲ့ နှစ်ခုလုံးတွင် အလုပ်သမား သမဂ္ဂများနှင့် ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှုမှ အဖွဲ့ဝင်များစွာကို ထည့်သွင်းခဲ့သည်။²¹ မာလီနိုင်ငံတွင် အသွင် ကူးပြောင်းရေးကာလ ယာယီ အစိုးရမှ အမျိုးသား ညီလာခံကို ခန့်အပ်ခဲ့ပြီး အသစ်ဖွဲ့စည်းထားသော နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ ဘာသာရေး အဖွဲ့အစည်းများ၊ အလုပ်သမား သမဂ္ဂများ၊ အမျိုးသမီး အဖွဲ့အစည်းများ၊ ကျောင်းသားနှင့် တောင်သူ လယ်သမား ကိုယ်စားလှယ်များ အပါအဝင် ကိုယ်စားလှယ် ၁၈၀၀ဦး တက်ရောက်ခဲ့သည်။²² ကွန်ဂိုနိုင်ငံ၌ ညီလာခံတွင် ပါဝင် ဆွေးနွေးမည့်သူများကို ပေါင်းစပ်ပါဝင် ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ပတ်သက်ပြီး ဆာဆူ (ဖိုလ်မူး ဆာဆူ ငှက်ဆီ)နှင့် အတိုက်အခံများအကြား ပြင်းထန်ပြီး ကြာရှည်သည့် သဘောထား ကွဲလွဲမှုများ မတူညီမှုများ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတော့ အတိုက်အခံဘက်မှ ညီလာခံ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ညီလာခံကို ကွပ်ကဲသည့် အဖွဲ့တွင် နေရာတို့၌ မဲထက်ဝက်ကျော်ကို အောင်မြင်စွာ ရရှိခဲ့သည်။²³ အမျိုးသား ညီလာခံသို့ နိုင်ငံရေးပါတီ ၃၀နှင့် အသင်းအဖွဲ့ပေါင်း ၁၄၁ ဖွဲ့ တက်ရောက်ခဲ့သည်။

၄။ ပါဝင် ဆွေးနွေးမည့်သူများကိုရွေးချယ်ခြင်း

အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များသည် အမျိုးသားအဆင့် ဆွေးနွေးချက်များကို လွှမ်းမိုးရန် စိတ်အားထက်သန်နေကြသည့် မြောက်များစွာသော လူမှုနှင့် နိုင်ငံရေး အဖွဲ့အစည်းများထံမှ ပါဝင်ဆွေးနွေးခွင့်ကို ပြင်းထန်စွာ တောင်းဆိုမှုများကို ရင်ဆိုင်ကြရသည်။ ထိုအခါ ရလဒ်များအဖြစ် ပါဝင် ဆွေးနွေးမည့်သူများကို ရွေးချယ်မည့် နည်းလမ်းများကို နီးကပ်စွာ စေ့စေ့စပ်စပ် ကြည့်ရှုစစ်ဆေးကြသည်။ တရားဝင်မှု မရှိသော ရွေးကောက်တင်မြှောက်မထားသည့် ကြားဖြတ်အစိုးရ သို့မဟုတ် လက်ရှိ အာဏာရ အစိုးရတို့က အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများအတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရန် တာဝန်ပေးထားသော ကော်မတီများကို ခန့်အပ်တတ်သဖြင့် ရွေးချယ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်တွင် သဘောထား ကွဲလွဲမှုများဖြင့် ပြည့်နှက်ကာ ဝရန်းသုန်းကားဖြစ်နေတတ်သည်။

နိုင်ငံရေးအရ ဆက်နွယ်မှုများသည် လျော့လျော့ရဲရဲနိုင်ပြီး ပြောင်းလဲနေသလို အရပ်ဖက်လူမှု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများ၌ အသင်းဝင်ဖြစ်ခြင်းတို့ကိုလည်း အတည်ပြုရန် ခက်ခဲနိုင်သောအခါ ပါတီနှင့်ခေါင်းဆောင်များ၏ လူကြိုက်များမှုကို ရွေးကောက်ပွဲများဖြင့် မတိုင်းတာနိုင်တော့ခြင်းကြောင့် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်လုပ်ဆောင်နိုင်ရေးအတွက် ရွေးချယ်မှု နည်းလမ်းတစ်ခုကို ပြုစုရသည်မှာ စိန်ခေါ်မှု များပြားလှသည်။ အရွယ်ရောက်ပြီးသားသူတိုင်း တစ်မဲစီ မဲထည့်ခွင့်ရှိသော တိုက်ရိုက် ရွေးကောက်ပွဲများ မရှိသောအခါ ကိုယ်စားလှယ် တစ်ဦး ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်သော၊ မျှတသော၊ တရားဝင်မှုရှိပြီး ကျွမ်းကျင်မှုရှိသော ရွေးချယ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်သည် ခက်ခဲပါသည်။ ထို့ပြင်လည်း ရွေးချယ်မှု နည်းလမ်းများကို ရေးဆွဲနေသူများ၏ အာဏာပိုင်မှုနှင့် တရားဝင်မှုတို့အပေါ်လည်း မေးခွန်းများမှာ သေချာပေါက် ပေါ်ထွက်လာမည်။ နောက်ဆုံးတွင် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲကို ပါဝင် ဆွေးနွေးမည့်သူများအား ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားပုံသည် အဓိက နိုင်ငံရေး အင်အားစုများအကြား ရှည်ကြာစွာ အသေးစိတ် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ၏ ရလဒ်ပင်ဖြစ်သည်။

တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုတွင် ပါဝင်ဆွေးနွေးမည့်သူများကို ရွေးချယ်မှု နည်းလမ်းမှာ သဘာဝကိုယ်က ရှုပ်ထွေးပြီး အငြင်းပွားဖွယ် လုပ်ငန်းစဉ် အဆင့်ဆင့်ဖြင့် ထုံးစံအတိုင်း ရေးဆွဲထားသည်။ ပထမအဆင့်အနေဖြင့် ရံဖန်ရံခါတွင် ကြိုတင် ပြင်ဆင်ရေးအဖွဲ့၏ လုပ်ဆောင်မှုမှတစ်ဆင့် ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်မည့် လူထု မဲဆန္ဒနယ်ပယ်များအပေါ် နိုင်ငံရေး သဘောတူညီမှု ရအောင် ယူသည်။ ဤမဲဆန္ဒနယ်၊ လူထုများတွင် နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊

²¹ "Niger national conference postponed," *BBC Summary of World Broadcasts*, May 27, 1991; "Niger further details on national conference," *BBC Summary of World Broadcasts*, July 23, 1991; Gervais, 1997, 93-4.
²² Wiseman, 1996, 88.
²³ Clark, 1997, 68; 'Case Study: National Conferences in Francophone Africa,' 1998, 3

ဒေသဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်များ၊ တိုင်းရင်းသား အဖွဲ့အစည်းများ၊ လူနည်းစု အစုအဖွဲ့များနှင့် ကျွမ်းကျင်သော အတတ်ပညာရှင်များဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ စသည်တို့ ပါဝင်ကြသည်။ အဓိက လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းများကို အလွယ်တကူ ဖော်ထုတ် သတ်မှတ်နိုင်သည့် နိုင်ငံများတွင် ဤလုပ်ငန်းစဉ်မှာ အတော်အသင့် လွယ်ကူ ရှင်းလင်းနိုင်ပေသည်။ အခြားသော ဖြစ်ရပ်များတွင်မူ အချို့သော အဖွဲ့အစည်းများကို လူထု မဲဆန္ဒနယ်များအဖြစ် ကိုယ်စားပြုခွင့်ရှိသည်ဟု စတင်ခြင်းသည် အငြင်းပွားစရာ ဖြစ်နိုင်သည်။ ဥပမာ ယီမင်နိုင်ငံ၌ လွတ်လပ်သော လူငယ်အဖွဲ့အစည်း၊ အမျိုးသမီး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများသည် သီးခြားစီ မဲဆန္ဒနယ်လူထု မဟုတ်ဘဲ နိုင်ငံရေး ပါတီများ၏အောက်တွင်သာ လက်အောက်ခံအဖြစ် ထည့်သွင်းသင့်သည်ဟု အချို့က ကန့်ကွက်ကြသည်။ သို့သော် အထက်ပါ သုံးအုပ်စုသည် GCC အဖွဲ့၏ အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်မှု ယန္တရားတွင် စာရင်းဝင်နေသောကြောင့် နောက်ဆုံးတွင် ၎င်းတို့သည် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ၌ သီးခြားစီ ကိုယ်စားပြု ပါဝင် တက်ရောက်မှုအား တားဆီး ပိတ်ပင်ရန် ခက်ခဲသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

ဒုတိယအဆင့်အနေဖြင့် ကြိုတင် ပြင်ဆင်ရေး အဖွဲ့သည် ကိုယ်စားပြုမည့် လူထုမဲဆန္ဒနယ် တစ်ခုချင်းစီတွင် ပါဝင်သော **အမျိုးအစားခွဲများ**ကို သဘောတူညီရသည်။ ဥပမာ လွှတ်တော်တွင်း ပါတီများသာ ထည့်မည်လား သို့မဟုတ် လွှတ်တော် ပြင်ပ ပါတီများလည်း ထည့်မည်လား သို့တည်းမဟုတ် သက်တမ်းရင့်သော ပါတီများပဲလား သို့မဟုတ် အသစ် တည်ထောင်ထားသော ပါတီများပါ ထည့်မည်လား စသဖြင့် နိုင်ငံရေးပါတီဟူသော လူထုမဲဆန္ဒနယ်တစ်ခုကို မည်သို့ ထပ်မံ ခွဲခြမ်းမည်ကို ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရန်လိုသည်။ အီရတ်နိုင်ငံ၌ အမျိုးသားညီလာခံတွင် နိုင်ငံရေးပါတီများကို ကိုယ်စားပြုမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ခွန်စိုက်အားစိုက် အချေအတင် ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။ ညီလာခံ၌ တက်ရောက်မည့်သူများမှာ ၁၂၀၀ မှ ၁၄၀၀ရှိမည်ဟု ခန့်မှန်းထားသည့်အထဲမှ ပါတီ တည်ထောင်သည့်နှစ်ကို အခြေခံပြီး နိုင်ငံရေး ပါတီများကို အမျိုးအစား သုံးမျိုးခွဲသည့် ပုံသေနည်းအတိုင်း နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအတွက် ၁၄၄ နေရာ ပေးထားသည်။ သက်တမ်းအရင့်ဆုံးပါတီများက ကိုယ်စားလှယ် ခြောက်ဦး ရရှိပြီး ကျန်ပါတီအမျိုးအစားများမှာ သုံးဦးနှင့် တစ်ဦးစီ ရကြသည်။ ထိုကြောင့် အငြင်းပွားခဲ့ကြသည်ကို နားလည်ပေးနိုင်ပါသည်။ ပါတီအသစ်များ၏ ခေါင်းဆောင်များက ရွေးကောက်ပွဲများ မရှိသဖြင့် ပါတီတစ်ခု၏ အင်အားကို အကဲဖြတ်ရန် မဖြစ်နိုင်သလို ထိုစံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်သည်လည်း တစ်ဖက်သတ်ဆန်ကြောင်း ထောက်ပြခဲ့ကြသည်။ ထို့အပြင် အီရတ် နိုင်ငံရေးပါတီပေါင်း ၁၅၀ကျော်ထဲမှ မည်သည့် ပါတီကို တက်ရောက်ရန် ရွေးချယ်ခြင်းသည်လည်း ဖြူလောက်အောင် ကြီးမားသော စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။²⁴

တတိယအဆင့်အနေဖြင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပေါင်းစပ် ပါဝင်မှုကို သတ်မှတ်ရန်မှာ **၎င်းတွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ၏ အရွယ်အစား**ကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ အချို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများက လူဦးရေ လေးငါးထောင်ကျော် ပါဝင်သော ကြီးမားသည့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများကို ပိုမို ကြိုက်နှစ်သက်ကြသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ထောင်ပေါင်းများစွာသော လူအများကြား နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ရင်ဆိုင်နေရသော အဓိက ပြဿနာရပ်များကို အသေးစိတ် ဆွေးနွေးရန်လည်း ခက်ခဲသဖြင့် ထိုသို့သော ကြီးမားသော တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများသည် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်နိုင်မှု အစွမ်း နည်းပါးတတ်သည်။ အခြားသော သာဓကများတွင် နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများက ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ မူများ အပါအဝင် အသေးစိတ် ဆွေးနွေးနိုင်သည့် အယောက် ၁၀၀မှ ၂၀၀ဖြင့် အလွန် သေးငယ်သည့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲမျိုးကိုသာ ကျင်းပရန်အဆိုပြုသည်။ ထိုသို့ ရွေးချယ်နိုင်သည့် အခွင့်အရေးက တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲကို အားလုံး ပါဝင်နိုင်မှုရှိရန်နှင့် အထက်လွှာ လူချွန်လူကောင်း လက်ရွေးစင်များသာ လွှမ်းမိုးသော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများမှ မတူ ကွဲပြားသည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုလုပ်ဆောင်နိုင်မည့် ယာဉ်တစ်ခုအဖြစ် ဆောင်ရွက်ရန်မှာ ခက်ခဲပေသည်။ ထို့အခါ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ၏ အရွယ်အစားသည် ပါဝင်နိုင်မှုနှင့် အချိန်တိုအတွင်း ထိရောက်မှုတို့ကြောင့် ပေါ်ထွက်လာသည့် လိုအပ်ချက်များအကြား ချိန်ခွင်လျှာမျှတမှုပင်ဖြစ်သည်။

²⁴ Papagianni, 2006, 326.

တက်ရောက်မည့်သူများကို ရွေးချယ်သည့် စတုတ္ထအဆင့်မှာ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်မည့်သူများကို အမှန်တကယ် ရွေးချယ်ပေးမည့် နည်းစနစ်ကို ပုံစံဒီဇိုင်း ရေးဆွဲခြင်း ဖြစ်သည်။ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် နည်းစနစ်များစွာရှိပြီး ၎င်းတို့ကို အုပ်စုသုံးစု ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ -

၁) တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲတွင် တက်ရမည့်သူများကို အကြို ပြင်ဆင်ရေး အဖွဲ့ သို့မဟုတ်/နှင့် အစိုးရ သို့မဟုတ်/နှင့် နိုင်ငံ၏ လွှတ်တော်တို့မှ ခန့်အပ်ခြင်း (ထိုအဖွဲ့အစည်းများ၊ ဌာနများသည် ဆွေးနွေးမှု ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်ခဲ့ပါလျှင်)

၂) တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲသို့ တက်ရောက်ခွင့်ရှိသည့် ထုတ်ဖော်သတ်မှတ်ထားသော လူထု မဲဆန္ဒနယ်များက မိမိတို့ ကိုယ်စားလှယ်များကို ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်ခြင်း။

၃) ပြည်နယ်၊ တိုင်းဒေသအဆင့်/ဒေသခံအဆင့် ရွေးချယ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်ကို သီးသန့် အဖွဲ့ငယ်များ စုစည်းသည့် ပုံစံဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်း။

အချို့သောဖြစ်ရပ်များတွင် အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော နည်းစနစ် နှစ်ခု သို့မဟုတ် သုံးခုလုံးကို အသုံးပြုကြသည်။ ပထမ နည်းစနစ်၏ အခက်အခဲများသည် တရားဝင်ဖြစ်မှုနှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ အကယ်၍ ကြိုတင် ပြင်ဆင်ရေး အဖွဲ့ကို အများ လေးစား အသိအမှတ်ပြုကြလျှင်တောင်မှ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်မည့်သူများကို ထိုအဖွဲ့မှ ခန့်အပ်ခြင်းကို အဖွဲ့အာဏာများကို ဘောင်ကျော်လုပ်ကိုင်သည်ဟု ယူဆကြလိမ့်မည်။ သို့သော် မှတ်သားထိုက်သည်မှာ အချို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် ကိုယ်စားလှယ်အရေအတွက် တစ်ခုခုကို ခန့်အပ်ခြင်းဖြင့် ဥပမာ သဘောတူညီပြီးသား မည်သည့် အမျိုးအစားခွဲများတွင်မှ မကိုက်ညီသော အလွန်သေးငယ်သော လူမျိုးစု မျိုးနွယ်များလို အချို့ လူထုအစုအဖွဲ့များအား ကိုယ်စားပြုမှု ရှိစေရန် အသုံးဝင်သည်။

ဒုတိယနည်းလမ်းဖြစ်သည့် လူထု မဲဆန္ဒနယ်များမှ ၎င်းတို့အား ကိုယ်စားပြုမည့် ကိုယ်စားလှယ်များကို ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်ခြင်းက ပိုမို ခိုင်မာ အားကောင်းသော တရားဝင်ဖြစ်မှု၏ အကျိုးကျေးဇူးအပြင် ထိုရွေးချယ်ထားသော လူထု မဲဆန္ဒနယ်များအတွက် စစ်မှန်သော ကိုယ်စားပြုမှု ရရန် အလားအလာလည်း ရစေသည်။ စနစ်တကျ စုစည်းထားသော လူထု မဲဆန္ဒနယ်များသည် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု ပါဝင်မည့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို အတော် လွယ်ကူစွာ သဘောတူညီနိုင်သည်။ ထိုသို့သော လူထုမဲဆန္ဒနယ်များတွင် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခြင်းဆိုင်ရာ အဖွဲ့တွင်း စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ကောင်းစွာချမှတ်ထားပြီး ဖြစ်သည့် နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ ကျွမ်းကျင်သော အတတ်ပညာရှင် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အလုပ်သမား သမဂ္ဂများ ပါဝင်နိုင်သည်။ သို့သော် အချို့သော လူထု ဆန္ဒမဲနယ်ပယ်များသည် ၎င်းတို့လူထုအတွင်း ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်နှင့် ပွင့်လင်း မြင်သာစွာ တိုင်ပင် ဆွေးနွေးရန် ပျက်ကွက်ပါက၊ နောက်ဆက်တွဲ ရလဒ်အဖြစ် အဖွဲ့ခေါင်းဆောင်များမှ ကိုယ်စားလှယ်များကို ထိရောက်စွာ လက်ရွေးစင် ရွေးချယ်ထားပါက တရားမဝင်သော နည်းလမ်းဟု လူအများက ယူဆနိုင်ခြင်း၊ ဒုတိယအနေဖြင့် အလွန် နက်နဲစွာ ခွဲခြမ်းထားသော လူထုနယ်ပယ်များတွင် သို့မဟုတ် စနစ်တကျ စုစည်းထားခြင်း မရှိသော လူထု မဲဆန္ဒနယ်ပယ်များတွင် ရွေးချယ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်ကို အပြီးသတ်သည်အထိ မစီမံနိုင်ခြင်း စသည့် အန္တရာယ်များနှင့် ဤနည်းလမ်းသည် ရင်ဆိုင်ရနိုင်သည်။ "အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ"၊ "အမျိုးသမီးများ"၊ "ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်များ" နှင့် "ဒေသ ခေါင်းဆောင်များ" ကဲ့သို့သော လူထုနယ်ပယ်တစ်ခုကို ကိုယ်စားပြု အဖွဲ့အစည်းများသည်လည်း ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို လွယ်ကူစွာ သဘောတူ ရွေးချယ်နိုင်ခြင်းမရှိပေ။ ဤသို့သော ဖြစ်ရပ်မျိုးများတွင် အန္တရာယ်အဖြစ် လူထုမဲဆန္ဒနယ်ပယ်တစ်ခုအတွင်းမှ ဂိုဏ်းငယ်တစ်ခု သို့မဟုတ် လက်တစ်ဆုပ်စာ တစ်သီးပုဂ္ဂလများက လူထုနယ်ပယ်တစ်ခုလုံးအတွက် ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်လိုက်ခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ နောက်ထပ် အန္တရာယ်တစ်ရပ်မှာ ထိုသို့နက်နဲစွာ သွေးကွဲနေသော လူထု မဲဆန္ဒနယ်ပယ်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များအပေါ် ၎င်းတို့အတွင်း သဘောတူညီချက်တစ်ခု ရရန် အချိန် အတော်ကြာကြာယူနိုင်ခြင်းပဲ ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် အရေးကြီးသည့်အချက်တစ်ချက်မှာ ကြိုတင် ပြင်ဆင်ရေး အဖွဲ့သည် လူထု မဲဆန္ဒနယ်အားလုံး လိုက်နာရမည့် အချို့သော စည်းကမ်းများကို သတ်မှတ်ရန် အရေးကြီးပါသည်။ ဥပမာ -

၁) အချိန်ဇယားတစ်ခု၊ လူထုမဲဆန္ဒနယ်များအတွင်း ပါဝင်နိုင်မှုနှင့် ပွင့်လင်း မြင်သာစွာ တိုင်ပင် ဆွေးနွေးမှုများကို ပြုလုပ်ခြင်း၊

၂) အမျိုးသမီးများနှင့် လူနည်းစု မျိုးနွယ်များ တိုင်ပင် ဆွေးနွေးမှုများနှင့် ရွေးချယ်ခံရသော ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ် တွင် ပါဝင်နိုင်ခွင့် နှင့်

၃) ရွေးကောက်ပွဲအတွက် နည်းလမ်းများ (ဥပမာအားဖြင့် အများသဘောတူ မဲဆန္ဒဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်း သို့မဟုတ် လျှို့ဝှက်ဆန္ဒမဲဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်း)။

နောက်ထပ် အရေးကြီးသည့် အချက်တစ်ချက်မှာ ကြိုတင် ပြင်ဆင်ရေး အဖွဲ့အနေဖြင့် လူထု မဲဆန္ဒနယ် တစ်ခုချင်းစီအတွင်း စဉ်းစားဆုံးဖြတ်မှုများကို နီးနီးကပ်ကပ် စောင့်ကြည့်လေ့လာရန်နှင့် ၎င်းတို့ ကိုယ်တိုင် အုပ်စုတွင်း ရွေးချယ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်များ ရေးဆွဲ လုပ်ဆောင်သည့်အခါ ကူညီပေးရန် ဖြစ်သည်။ ဥပမာ အချို့သော လူထုမဲဆန္ဒနယ်များတွင် တိုင်းနှင့်ပြည်နယ်တစ်ခုလုံးဆိုင်ရာ သီးခြားအဖွဲ့ပွဲများကို ကျင်းပရန် သင့်တော်သော်လည်း အခြားလူထုများအတွက် ထိုသို့ ဆောင်ရွက်နိုင်မည် မဟုတ်ပေ။

ယီမင်နိုင်ငံ၌ "ပါဝင်ဆွေးနွေးသူများ" ရွေးချယ်ခြင်း

ယီမင် အမျိုးသား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု ညီလာခံတွင် အဓိက နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် ဟူသီ လှုပ်ရှားမှုတို့ပါဝင်သည့် စနစ်တကျ စုစည်းထားသော လူထုအစုအဖွဲ့၊ မဲဆန္ဒနယ်များက NDC သို့ စေလွှတ်မည့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို အတော် လွယ်ကူစွာ ရွေးချယ်ခဲ့သည်။ သို့သော် NDCကို တာဝန်ယူ ပြင်ဆင်ပေးရသည့် နည်းပညာ ကော်မတီ (TC)သည် လူငယ်၊ အမျိုးသမီးများနှင့် အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများဆိုင်ရာ အစုအဖွဲ့များ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား မည်သို့ ရွေးချယ်ရမည်ဆိုသည့်အပေါ်တွင် သဘောထားများ ကွဲလွဲနေခဲ့သည်။ နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ထောက်ခံသူများကို လွယ်ကူစွာ စည်းရုံး လှုပ်ရှားနိုင်စွမ်းရှိခြင်းနှင့် ဤလူထုအစုအဖွဲ့ မဲဆန္ဒနယ်များအတွင်း၌ မည်သည့် ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်သော ဖြစ်စဉ်ကိုမဆို ဝင်ရောက် လွှမ်းမိုးနိုင်လိမ့်မည်ဖြစ်သောကြောင့် အဓိက နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်သော စနစ်ကို ကြိုးကိုင် ခြယ်လှယ်လိမ့်မည်ဟု အချို့က ကန့်ကွက်ကြသည်။ အခြားသူများကလည်း အကန့်အသတ်များ ရှိသော်ငြားလည်း ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်မှုစနစ်သည် NDC၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရန်အတွက် အရေးကြီးသည်ဟု ထောက်ပြကြသည်။ အထက်တွင် ဆွေးနွေးခဲ့သလိုပင် ထိုလူထုအစုအဖွဲ့ သုံးခုကို နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခု၏ လက်အောက်တွင် ပေါင်းစည်း ထည့်သွင်း ဆောင်ရွက်သင့်ကြောင်း အချို့ကလည်း ပြောကြားခဲ့ကြသည်။ NDCတွင် ပါဝင်ရန် ဤလူထုအစုအဖွဲ့သုံးခုမှ လျှောက်လွှာများ ခေါ်ယူခဲ့ပြီး လျှောက်ထားသူ ထောင်ပေါင်းများစွာအနက်မှ လူထုအစုအဖွဲ့ မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခုစီအတွက် ကိုယ်စားလှယ် ၄၀ဦးကို ရွေးချယ်ခဲ့သဖြင့် နောက်ဆုံး၌ နည်းပညာ ကော်မတီ (TC)သည် ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်ခြင်းစနစ်ကို ခန့်အပ်ခြင်းစနစ်နှင့် ပေါင်းစည်းနိုင်ရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။

အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ၌ "ပါဝင်ဆွေးနွေးသူများ" ရွေးချယ်ခြင်း

ကာဘူးလ်မြို့၌ ၂၀၀၂ ခုနှစ် ဇွန်လ ၁၀ရက်နေ့ မှ ၁၆ရက်နေ့ အထိ ကျင်းပခဲ့သော အရေးပေါ် အမျိုးသားညီလာခံအတွက် ပါဝင်ဆွေးနွေးသူများကို ရွေးချယ်ရာတွင် ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ဒေသအလိုက် ရွေးချယ်ခြင်း ဖြစ်စဉ်များဆိုသည့် အထက်ပါ ချဉ်းကပ်မှု နည်းလမ်း နှစ်မျိုးကို ပေါင်းသုံးခဲ့သည်။ အရေးပေါ် အမျိုးသားညီလာခံ (the Emergency Loya Jirga) ကျင်းပနိုင်ရန် ညီလာခံ ကော်မရှင် (Loya Jirga

Commission)ကို အထူး လွတ်လပ်သော ကော်မရှင်တစ်ရပ်အဖြစ် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ပါဝင်ဆွေးနွေးမည့်သူများကို ရွေးချယ်ခြင်း အပါအဝင် အခြားကြိုတင်ဆောင်ရွက်စရာများကို လုပ်ဆောင်ရန် တာဝန်ပေးခဲ့သည်။ ၂၀၁၁ခုနှစ် ဧပြီလတွင် ကော်မရှင်မှ “ကိုယ်စားလှယ် သုံးပုံ နှစ်ပုံခန့်ကို ခရိုင်အဆင့်မှနေ၍ သွယ်ဝိုက် ရွေးကောက်မည်ဖြစ်ပြီး၊ ကျန်သုံးပုံတစ်ပုံကို အရေးပေါ် အမျိုးသား ညီလာခံက တိုက်ရိုက် ခန့်အပ်မည့် နှစ်လမ်းမောင်းစနစ်ဖြင့် ချည်းကပ်မှုနည်းလမ်း”ကို ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားသော “အရေးပေါ် အမျိုးသား ညီလာခံ အဖွဲ့ဝင်များ ရွေးချယ်မှုဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ” ကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။²⁵ တည်ရှိပြီး အုပ်ချုပ်ရေးစံနှုန်းများ လူဦးရေနှင့် အမျိုးကျစွာ ရွေးကောက်ပွဲ မဲဆန္ဒနယ်များအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။²⁶ ခရိုင်အဆင့် သွယ်ဝိုက် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် အဆင့်နှစ်ဆင့် ပါဝင်သည်။ ပထမအဆင့်တွင် ရပ်ရွာလူထုများ၏ ကိုယ်စားလှယ်များသည် လူထုအစည်းအဝေးတစ်ခုတွင် အများဆန္ဒသဘောတူညီချက်ဖြင့် ရွေးကောက်မည့်သူ တစ်စုကို မဲဆန္ဒနယ် စောင့်ကြည့် လေ့လာရေးအဖွဲ့ ရှေ့မှောက်တွင် ရွေးချယ်ခဲ့ကြသည်။ ဤလူထု အစည်းအဝေး မကျင်းပမီ ဒေသခံ ခေါင်းဆောင်များအား ဆွေးနွေး ရွေးချယ်ခြင်း “*shura*” နှင့် အကြီးအကဲများမှ ရွေးချယ်ခြင်း “*jirga*” အစည်းအဝေးများကို ပြုလုပ်ပြီး ၎င်းတို့ အမည်စာရင်း တင်သွင်းမည့်သူများကို ရွေးချယ်ရန် စီစဉ်ထားသဖြင့် “ရွေးကောက်မည့် မဲဆန္ဒရှင်များ အမည်စာရင်း တင်သွင်းခြင်းအပေါ် အားကောင်းသော လူမှုထိန်းချုပ်မှု ပုံသဏ္ဍန်တစ်ခုကို အားထုတ် ကြိုးပမ်းဖြစ်စေသည်”²⁷။ ဖြစ်စဉ်၏ ဒုတိယအဆင့်တွင် မဲဆန္ဒရှင်များက EL ညီလာခံ ကိုယ်စားလှယ်များကို မဲဆန္ဒနယ် စောင့်ကြည့် လေ့လာရေးအဖွဲ့၏ ရှေ့မှောက်တွင် “သတ်မှတ်ပေးထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာဇယားကို အခြေခံပြီး လျှို့ဝှက်၊ တိုက်ရိုက်၊ လွတ်လပ်သော မဲစနစ်” ဖြင့် ရွေးချယ်ကြသည်။²⁸ မဲဆန္ဒရှင်များစာရင်းကို ဒုတိယအဆင့်မစီ အနည်းဆုံး ငါးရက်အလိုတွင် အများပြည်သူများ သိရှိရန် ထုတ်ပြန်ပေးရန် ဖြစ်သည်။²⁹ ဤနှစ်ဆင့် လုပ်ငန်းစဉ်မှ ၃၂ပြည်နယ်ရှိ မဲဆန္ဒ ခရိုင်ပေါင်း ၃၉၀မှ ကိုယ်စားလှယ် ၁၀၅၁ဦးကို ရွေးချယ်ပေးခဲ့သည်။³⁰

ဤသွယ်ဝိုက် ရွေးကောက်ပွဲ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအပြင် EL ညီလာခံ၏ ကိုယ်စားလှယ်နေရာ ၄၀၀မှ ၅၀၀ခန့် အတွက် ရွေးချယ်မှု လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတစ်ခုကို ရေးဆွဲထားသည်။ တိုင်ပင် ဆွေးနွေးပွဲများနှင့် အချို့သော သာဓကများတွင် ရွေးကောက်ပွဲများကို ရေကြည်ရာ မြက်နရာ လှည့်လည် နေထိုင်သူများ၊ ပါကစ္စတန်၊ အီရန်နှင့် အနောက်နိုင်ငံများရှိ ဒုက္ခသည်များ၊ တက္ကသိုလ်များနှင့် ကျွမ်းကျင် အတတ်ပညာရှင်များနှင့် သိပ္ပံအဖွဲ့အစည်းများအကြားတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။³¹ ထိုတိုင်ပင် ဆွေးနွေးပွဲများ၏ အကြံပြုချက်များကို အခြေခံပြီး ဤအစုအဖွဲ့များ၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို ညီလာခံ ကော်မရှင်မှ နောက်ဆုံးတွင် တိုက်ရိုက် ခန့်အပ်ပေးခဲ့သည်။ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများမှ ကိုယ်စားလှယ်များကိုတော့ ၎င်းတို့၏ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အထူး လွတ်လပ်သော ကော်မရှင်မှ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ (UN) နှင့် ပူးပေါင်း၍ အမည်စာရင်း တင်သွင်းခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးကိုယ်စားလှယ်များကို ရပ်ရွာလူထုများ၊ အမျိုးသမီးများ ပညာရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အသင်းအဖွဲ့များမှ စတင် ရွေးချယ်ခဲ့ပြီး ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ (UN)၏ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ချက်ဖြင့် အထူးလွတ်လပ်သော ကော်မရှင်မှ အတည်ပြုပေးခဲ့သည်။³²

အီရတ်နိုင်ငံ၌ “ပါဝင်ဆွေးနွေးသူများ” ရွေးချယ်ခြင်း

²⁵ ICG May 2002, p. 7.
²⁶ 5&6, Procedures for the Elections of the Members of the Emergency Loya Jirga. Author’s files.
²⁷ ICG, May 2002, p. 8.
²⁸ Article 11, *ibid.* See also: ICG, May 2002.
²⁹ ICG, May 2002, p. 8.
³⁰ ICG, May 2002.
³¹ ICG, May 2002, p. 8.
³² Article 7&8, *ibid.*

အီရတ် အမျိုးသား ညီလာခံအတွက် ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်မှု ဖြစ်စဉ် နှစ်ခုဖြင့် ရွေးချယ်ခဲ့ပါသည်။ အဆင့်မြင့် ကြိုတင် ပြင်ဆင်ရေး ကော်မတီ (High Preparatory Committee - HPC)မှ ရေးဆွဲထားသည့် ပြည်နယ်အဆင့် သီးသန့် အဖွဲ့များနှင့်တူသော ဖြစ်စဉ်ဖြင့် ကိုယ်စားလှယ် ၅၄ဦးကို ရွေးချယ်ခဲ့ပြီး ကျန်ရှိနေသော ကိုယ်စားလှယ်များကိုမူ ၎င်းကော်မတီက တိုက်ရိုက် ခန့်အပ်ပေးခဲ့သည်။ အီရတ်နိုင်ငံရှိ ပြည်နယ် ၁၈ခုတွင် တစ်ခုချင်းစီအလိုက် HPC ကော်မတီမှ ပြည်နယ် ကြီးကြပ်မှု ကော်မတီများကို ခန့်အပ်ပြီး ညီလာခံအတွက် ပြည်နယ်ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးကောက်ပေးမည့် ပြည်နယ် လူထု အစည်းအဝေးများတွင် ပါဝင်မည့်သူများကို ရွေးချယ်ရန် တာဝန် ပေးအပ်ခဲ့သည်။ အဖွဲ့ဝင် ခုနစ်ဦးပါဝင်သော ပြည်နယ် ကြီးကြပ်ရေး ကော်မတီ တစ်ခုစီကို HPCကော်မတီအဖွဲ့ဝင် သုံးဦး (တစ်ဦးမှာ ထိုပြည်နယ်မှဖြစ်သည်)၊ သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်မှ ဝါရင့် တရားသူကြီး နှစ်ဦး၊ ပြည်နယ် ကောင်စီမှ နှစ်ဦး (အသက်အကြီးဆုံး အမျိုးသားနှင့် အသက်အငယ်ဆုံး အမျိုးသမီး) တို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ပြည်နယ် လူထုအစည်းအဝေး တက်ရောက် ပါဝင်ရန် စိတ်ဝင်စားသူများသည် ကော်မတီသို့ လျှောက်လွှာများ တင်သွင်းရမည်။ ပြည်နယ် အစည်းအဝေးတစ်ခုစီတွင် ထိုပြည်နယ်မှ ရွေးကောက်မည့် ကိုယ်စားလှယ် အရေအတွက်ထက် လူအဆနစ်ဆယ် ပိုမို ပါဝင်ကြသည်။ ပြည်နယ်တစ်ခုစီမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၏ နှစ်ဆယ့်ငါးရာခိုင်နှုန်းမှာ အမျိုးသမီးများဖြစ်ရမည်။ တစ်ရက် သို့မဟုတ် နှစ်ရက်ကို အများပြည်သူများကို အသိပေးရန်နှင့် အစည်းအဝေးတက်လိုကြောင်း လျှောက်လွှာများ လက်ခံရန် တစ်ရက် သို့မဟုတ် နှစ်ရက် အချိန်ရသည်။³³

HPC ကော်မတီမှ ကျန်ရှိနေသော အီရတ်အမျိုးသားညီလာခံ ကိုယ်စားလှယ်များကို တိုက်ရိုက် ခန့်အပ်ခဲ့ပြီး အဆိုပါ ကိုယ်စားလှယ် ၁၀၀သည် ညီလာခံတွင် အလိုအလျောက် နေရာရခဲ့ကြသည်။ အစက နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ကိုယ်စားလှယ် ၁၄၄ဦး၊ ပြည်သူ့ရေးရာ အဖွဲ့အစည်းများမှ ကိုယ်စားလှယ် ၇၂ဦး၊ လူမျိုးစုခေါင်းဆောင် ၇၀ဦးနှင့် အခြား ထင်ပေါ်ကျော်ကြားသူ ပုဂ္ဂိုလ် ၇၄ဦးတို့ ပါဝင်သော နောက်ထပ် အမျိုးသားအဆင့် ခန့်အပ်သော ကိုယ်စားလှယ် ၃၆၀ယောက်ကို စီစဉ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

၅။ အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲများ၏ ထိရောက်မှု

အမျိုးသားအဆင့် ဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုသည် အမှန်တကယ် အောင်မြင်မှု ရှိမရှိ ဆိုသည်မှာ များသောအားဖြင့် အငြင်းပွားကြသော မေးခွန်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။ အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲများ၏ အကျိုးကျေးဇူးများသည် တစ်ခါတစ်ရံတွင် ကိုင်တွယ်၍ မရသော်လည်း အောက်ပါတို့ ပါဝင်နိုင်သည်။ အချေအတင် ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခွင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့ ခိုင်မာ အားကောင်းစေခြင်း၊ မပြောအပ် မလုပ်အပ်ဟု တားမြစ်ထားသော အကြောင်းအရာများ၏ တားဆီးမှုများကို ချိုးဖျက်နိုင်ပြီးနောက် ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပို၍ ပွင့်လင်းစွာ ဆွေးနွေးနိုင်ခြင်း၊ အချို့သော ပါဝင်မှုဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် အမျိုးသမီးများနှင့် တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုများ အပါအဝင် အပယ်ကျဉ်းခံထားရသော လူအုပ်စုများအား နိုင်ငံရေးအတွင်း ကိုယ်စားပြုခြင်းတို့ကို အမြစ်တွယ် ခိုင်မာစေခြင်းတို့အပြင် နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများအားလုံးကို နိုင်ငံရေး ဖြစ်စဉ်အတွင်း ထိန်းထားနိုင်စွမ်း စသည်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ အချို့သော သာဓကများတွင် ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်စဉ်များသည် သတ်မှတ်ထားသော တရားဝင် ရည်မှန်းချက်များ မပြည့်မီသော်လည်း ပဋိပက္ခကို ရှောင်လွှဲနိုင်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများအား နိုင်ငံရေး ဖြစ်စဉ်အတွင်း ဆက်လက် ပါဝင် စေ့စပ် လက်တွဲ လုပ်ဆောင်ကြရေးကို ယုံကြည် လက်ခံအောင် တိုက်တွန်းပေးနိုင်ပါသေးသည်။ ကျန်သာဓကများတွင်မူ အမျိုးသားအဆင့် ဆွေးနွေးပွဲသည် ၎င်းတို့ တရားဝင် သတ်မှတ်ထားသော ရည်မှန်းချက်များ ပြည့်မီသော်လည်း အမှန်စင်စစ် မအောင်မြင်နိုင်ခဲ့ပေ။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် နိုင်ငံအတွင်းရှိ အဓိက နိုင်ငံရေး အင်အားစုများကို မထည့်သွင်းခဲ့ခြင်းနှင့် ပြည်သူများအကြား နိုင်ငံရေး ဖြစ်စဉ်အား ထောက်ခံ ပံ့ပိုးမှု တည်မြဲအောင် မထိန်းသိမ်းနိုင်ခဲ့ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

³³ Papagianni, 2006, p. 325-326.

အထွေထွေ နိဂုံးချုပ် ကောက်ချက်များကို ဖြစ်နိုင်သလောက် သုံးသပ်ရေးဆွဲကြည့်သည့်အခါ ငြိမ်းချမ်းသော အသွင်ကူးပြောင်းမှုများကို တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ကူညီ ပံ့ပိုးပေးသည့် အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်စဉ်များသည် များသောအားဖြင့် အဓိက နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှား လုပ်ဆောင်သူများအကြား အခြေခံမူများနှင့် ပတ်သက်ပြီး မျှဝေ လက်ခံထားသည့် နားလည်မှုကို အခြေခံထားသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထိုမျှဝေလက်ခံထားသော နားလည်မှုဖြင့် ၎င်းတို့သည် အားလုံး ပါဝင်မှုရှိပြီး ပူးတွဲ လုပ်ဆောင်သည့် ညီလာခံတစ်ခုမှတစ်ဆင့် ခိုင်မာအောင် ကြိုးစား လုပ်ဆောင်ကြသည်။ လက်ရွေးစင် သဘောတူညီချက်တစ်ခု လစ်ဟာနေသော သာဓကများတွင် အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်စဉ်သည် တည်ဆဲ အာဏာ ချိန်ခွင်လျှာ မျှတမှုကို လွတ်လပ်စွာ ပြောင်းလဲခြင်းငှာ မစွမ်းသာဘဲ ငြိမ်းချမ်းသော အသွင်ကူးပြောင်းရေးတစ်ခုသို့လည်း ဦးဆောင် မသွားနိုင်တော့ပေ။

ရှေ့ဆက် ဆောင်ရွက်ရန် အနိမ့်ဆုံး လက်ရွေးစင် သဘောတူညီချက် ရှိသည့် သာဓက ဖြစ်ရပ်များတွင်မူ အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲများမှာ ရှင်းလင်း ပြတ်သားသော အကျိုးကျေးဇူးများရှိခဲ့ကြပြီး နိုင်ငံရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ အမိန့်အသစ်တစ်ရပ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်မှာ ဘီနင်၊ မာလီ၊ နိုင်ဂျာနှင့် ကွန်ဂို (ဘရာဇာဗီးလ်) နိုင်ငံများတွင် ၁၉၉၁-၁၉၉၃ ခုနှစ်များက ဖြစ်သည်။ မည်သို့ပင် ဆိုစေကာမူ အခြားသော သာဓကများတွင် ရှေ့ဆက် ဆောင်ရွက်ရန် လက်ရွေးစင် သဘောတူညီချက်တစ်ခု လစ်ဟာသောအခါ ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်စဉ်များသည် တည်ဆဲ အာဏာ ချိန်ခွင်လျှာ မျှတမှုကို လွတ်လပ်စွာ ပြောင်းလဲခြင်းငှာ မစွမ်းသာဘဲ ငြိမ်းချမ်းသော အသွင်ကူးပြောင်းရေးတစ်ခုသို့လည်း ဦးဆောင် မသွားနိုင်တော့ပေ။ ထိုသို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် လက်ရှိအာဏာရ သမ္မတများနှင့် အစိုးရများသည် အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲကို အသုံးပြုပြီး အတိုက်အခံဘက်ကို ကန့်သတ်ထားသော ပါဝင် ဆောင်ရွက်နိုင်မှုပေးရန် ကြိုးစားအားထုတ်ကြပြီး တစ်ဖက်တွင် နိုင်ငံရေး ဖြစ်စဉ်ကို ထိန်းချုပ်ထားသည်။ တိုက်ရိုက်နှင့် ဇိုင်ယာနိုင်ငံများတွင် အမျိုးသား ညီလာခံများသည် လက်ရှိ အာဏာရသူများနှင့် အတိုက်အခံတို့အကြား ရုန်းကန်မှုအပေါ် သိသိသာသာ သက်ရောက်မှုတစ်ခု ရရန် မအောင်မြင်ခဲ့ကြပေ။ ဇိုင်ယာနိုင်ငံ (ယခုအခါ ကွန်ဂို ဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ) တွင် ယခင် သမ္မတ မိုဘုတု ဆေးဆေးကေးကိုသည် ထိန်းချုပ်ပြီး တုန့်ပြန် လှုပ်ရှားမှု မရှိအောင် ချုပ်ကိုင်နိုင်ခဲ့သော အမျိုးသား ညီလာခံတစ်ရပ်ကို ကျင်းပခဲ့သည်။ အစိုးရနှင့် အတိုက်အခံ လက်နက်ကိုင် အင်အားစုများအကြား ပုံမှန် တိုက်ပွဲများ ဖြစ်နေသောကြောင့် ညီလာခံကို မကြာခဏ ရပ်ဆိုင်းထားခဲ့ရသည်။ နိုင်ငံရေး နေရာလပ်ကို တံခါးဖွင့်ပေးရာတွင် တစ်တပ်တစ်အား ပါဝင် ပံ့ပိုးပေးခဲ့သော်ငြားလည်း ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးအတွက် နည်းလမ်း ကိရိယာတစ်ခုအဖြစ် ထိုညီလာခံသည် မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။³⁴

အမျိုးသားအဆင့် ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်စဉ်များ၏ တရားဝင် အကျိုးကျေးဇူးများအပြင် လေ့လာရန်နှင့် အရေအတွက် မှန်းဆ တွက်ချက်ရန် ခက်ခဲသော၊ ကိုင်တွယ်၍ မရနိုင်သည့် အခြားသော အကျိုးကျေးဇူးများလည်း ရှိနိုင်သေးသည်။ ယီမင် အမျိုးသား ဆွေးနွေးမှု ညီလာခံ (National Dialogue Conference - NDC) သည် ယခုစာတမ်းရေးသားနေချိန်တွင် ပြီးဆုံးသေးသဖြင့် ယင်းနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုအပေါ် လွှမ်းမိုးမှုကို ဖွင့်ဟ ပြောဆိုရန် မဖြစ်နိုင်သော်လည်း ထိုညီလာခံမှ အချို့သော စံသတ်မှတ်ချက်များ ပိုမို ခိုင်မာ အားကောင်းလာအောင် တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ထောက်ပံ့ပေးခဲ့သည်ဆိုသည့်အချက်ကို ယုံကြည်မှုဖြင့် ပြောနိုင်ပါသည်။ ယီမင် အမျိုးသား ဆွေးနွေးမှု ညီလာခံ NDC တွင် လွတ်လပ်သော အမျိုးသမီးများအတွက် သီးခြား မဲဆန္ဒနယ် ထည့်သွင်းထားပြီး ၃၀ ရာခိုင်နှုန်း နီးပါးသော ကိုယ်စားလှယ်များမှာ အမျိုးသမီးများ ဖြစ်ကြသည်။ NDC တစ်ခုလုံးတွင် အမျိုးသမီး ကိုယ်စားလှယ်များသည် NDC၏ ဖွဲ့စည်းပုံတိုင်းနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သည့် ဖြစ်စဉ်တိုင်းတွင် အမျိုးသမီး ကိုယ်စားပြုမှု ၃၀ ရာခိုင်နှုန်း ရရှိရန်အတွက် စိတ်အားတက်ကြွစွာ ကျယ်ကျယ်လောင်လောင် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ထိုအမျိုးသမီးကိုယ်စားလှယ်များသည် အမြဲတမ်း မအောင်မြင်ခဲ့ကြသော်လည်း စံသတ်မှတ်ချက်ကို “ချိုးဖျက်” နိုင်ရေး ပို၍ ပို၍ ခက်ခဲအောင် လုပ်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ NDC ၏ လုပ်ငန်းအဖွဲ့များရေးဆွဲခဲ့သော သုံးသပ်ချက် မူကြမ်းများက ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေအသစ်အောက်တွင် နိုင်ငံ၏ အမြင့်မားဆုံးသော နိုင်ငံရေး ရာထူးအဆင့်များအတွင်း အမျိုးသမီး ပါဝင်မှုနှုန်း ၃၀ ရာခိုင်နှုန်း ရှိရန် အကြံပြုခဲ့ကြသည်။ NDC ၏ ပျော့ပြောင်းသော ကူညီ ပံ့ပိုးမှုသည် နိုင်ငံရေးလောကအတွင်း အမျိုးသမီးများ ပါဝင် လှုပ်ရှား ဆောင်ရွက်ရေး

³⁴Bruce Baker, "The class of 1990: how have the autocratic leaders of sub-Saharan Africa fared under democratization?" *Third World Quarterly*, March 1998, vol 19, no 1, 121; 'Case Study: National Conferences in Francophone Africa,' 1998, 6.

စံသတ်မှတ်ချက် တာရှည် ခိုင်ခံ့ရေးအတွက် ပိုမို အားကောင်းလာအောင် လုပ်ဆောင်ပေးနိုင်ခြင်း ရှိမရှိကို နောင်လာမည့် လများတွင် စမ်းသပ်လိမ့်မည်။

နောက်ဆုံးတွင်မူ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် အမျိုးသားအဆင့် ဆွေးနွေးမှုတစ်ခုမှ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ပါဝင် ပံ့ပိုး ကူညီမှုကို ထိုဆွေးနွေးပွဲ အဆုံးသတ်ပြီး နောက်လေးငါးနှစ်ကြာမှသာ အကဲဖြတ်နိုင်မည်။ နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဖြစ်စဉ်များသည် ရှေ့တိုးနိုင်မှုကို ဂုဏ်ပြုရသလို နောက်ပြန်ဆုတ်မှုများကိုလည်း လေးငါးခါမက ခံစားပြီးမှသာ အများပြည်သူများ ကျယ်ပြန့်စွာ လက်ခံသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ အမိန့်သစ်တစ်ခုဖြင့် အဆုံးသတ်နိုင်သည့် ကစဉ်ကလျားနိုင်သော ဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဖြစ်ရပ်မှန် အသစ်တစ်ခုအတွက် အဓိကကျသော နိုင်ငံရေး အင်အားစုအားလုံး၏ ထောက်ခံမှုသည် ထိုဖွဲ့စည်းပုံ တည်ငြိမ်ရေးနှင့် တာရှည် ခံရေးအတွက် အခရာကျသော လိုအပ်ချက်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံရေး ဖြစ်စဉ်ထဲတွင် ပါဝင် ပူးပေါင်း လှုပ်ရှား ဆောင်ရွက်မှုကို တိုးချဲ့ရန်၊ များစွာသော ပါဝင် ပတ်သက်သူများကို ထိုဖြစ်စဉ်တွင် ဆက်လက် ပါဝင် ဆောင်ရွက်မှုကို ထိန်းထားရန်နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှု၏ နောက်တစ်ဆင့်ကို ပုံစံ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရန် စီမံပေးနိုင်သော အမျိုးသားအဆင့် ဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုကို ထိရောက်သည်ဟု ယူဆနိုင်ပေသည်။

၆။ အဓိက စဉ်းစားသုံးသပ်ချက်များ

၁။ အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်စဉ်များသည် နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းသည့် ကာလများအတွင်း ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်သည့်အခါ လွှမ်းမိုးရန် သို့မဟုတ် ထိုဆုံးဖြတ်ချက်များကို ပုံဖော်ရန်အတွက် အသုံးပြုသည့် ပါဝင်မှုရှိသော စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသည့် ယန္တရားများဖြစ်သည်။

၂။ အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်စဉ်များသည် တင်းမာမှုသုံးခုကို ရင်ဆိုင်တတ်ကြသည် - ပါဝင်မှု အတိုင်းအတာ၊ ထိုဖြစ်စဉ်များ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာနှင့် အပ်နှင်းထားသော တာဝန်နှင့် တည်ဆဲ အဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရဌာနများနှင့် ဆက်နွယ်မှုတို့ ဖြစ်သည်။

၃။ အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲများသည် ကျယ်ပြောစွာ တင်ကြို ပြင်ဆင်ရန် လိုအပ်ပြီး ၎င်းတို့ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်က နိုင်ငံရေးအလွန်ဆန်ပြီး အလွန် အငြင်းပွားဖွယ် ဖြစ်စဉ်တစ်ခု ဖြစ်သည်။

၄။ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဖြစ်စဉ်များအတွင်းရှိ အမျိုးသား ဆွေးနွေးပွဲများ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့်တည်ဆဲ အဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရဌာနများအကြား ဆက်နွယ်မှုတို့သည် ဖြစ်နိုင်သရွေ့ ရှင်းလင်း ပြတ်သားနေမှသာ ဆွေးနွေးပွဲ ကျင်းပစဉ်ကာလအတွင်း အငြင်းပွားမှုများကို လျော့ချနိုင်မည်။

၅။ ဆွေးနွေးပွဲ၏ အစီအစဉ်သည် ဖြစ်နိုင်သရွေ့ စီမံခန့်ခွဲနိုင်သလို လက်တွေ့ကျပြီး သေချာစွာ ဆက်သွယ် ပြောကြားနိုင်ရန် လိုအပ်သည်။

၆။ ဆွေးနွေးပွဲတွင် တက်ရောက် ပါဝင်ဆွေးနွေးမည့်သူများကို ရွေးချယ်မှုသည် အမြဲ နီးနီးကပ်ကပ် စေ့စေ့စပ်စပ် ကြည့်ရှု စစ်ဆေးခံရမည် ဖြစ်ပြီး ထိုရွေးချယ်မှုအပေါ် အငြင်းပွားကြမည်။

၇။ ပါဝင်ဆွေးနွေးသူများကို ခန့်အပ်ခြင်း၊ တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော ပြည်နယ်တိုင်းဒေသအလိုက် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံးရှိ မဲဆန္ဒနယ်များအလိုက် သွယ်ဝိုက် ရွေးကောက်ခြင်း စသည်တို့ အပါအဝင် နည်းလမ်းများစွာ ပေါင်းစည်းပြီး ရွေးချယ်လေ့ရှိသည်။

၈။ ဆွေးနွေးပွဲ ပုံစံ ဒီဇိုင်းနှင့် ပါဝင် ဆွေးနွေးသူများ ရွေးချယ်သည့် နည်းလမ်းများသည် အမျိုးသမီးများ၏ အသံကဲ့သို့ ဘေးသို့ ဖယ်ကြဉ်ခံထားရသည့် အသံများ ပါဝင် ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် (ထိုသို့ ရေရှည်ပါဝင်နိုင်ရေးသည် ဆွေးနွေးပွဲမှသည် အခြားများစွာသော အချက်များစွာအပေါ် မူတည်သော်လည်း) လမ်းမြန်ရောက်သည့် သက်ရောက်မှုကို ထောက်ပံ့ပေးနိုင်ပါသည်။